

SLOVENSKI NAROD

UREDNIŠTVO, UPRAVA IN INŠERATNI ODELEK:
LJUBLJANA, PUCCINJEVA UL. 5
TELEFON ST. 31-22, 31-23, 31-24, 31-25 in 31-26.

PONEDELJSKA IZDAJA „JUTRA“

IZHAJA VSAK PONEDELJEK KOT PONEDELJSKA
IZDAJA „JUTRA“

Feindlicher Grossangriff in der Normandie Wieder ein Kreuzer und ein Zerstörer versenkt - Schwere Kämpfe in Italien und an der Ostfront

Ans dem Führerhauptquartier, 9. Juli.
Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:

In der Normandie trat der Feind nun auch jetzt gegen den vordringenden Frontabschnitt nördlich Caen auf breiter Front mit starken Infanterie- und Panzerkräften zum Grossangriff an. In den schweren Kämpfen, die im Laufe des Tages immer mehr an Heftigkeit zunahm, hatte der Gegner besonders hohe blutige Verluste. Es gelang ihm schliesslich, nach Einsatz neuer Kräfte, nördlich und nordwestlich Caen in unsere Stellungen einzudringen. Auch beiderseits des Strasse Caumont-Caen führten der Feind nach heftiger Feuertorpedierung starke Angriffe, in denen er örtliche, inzwischen abgelegte Einbrüche erzielen konnte.

Zwischen Vire und Tante wurde während des ganzen Tages erbittert gekämpft. Unter schweren Verlusten gelang es dem Feind, hier seinen Brückenkopf über die Vire nach Südwesten etwas zu erweitern. Die Kämpfe sind auch hier noch in vollem Gange.

Nordwestlich Le Plessis und südwestlich La Haye du Puits griff der Gegner wiederholt vergeblich an.

Im französischen Raum wurden 198 Terroristen im Kampf niedergemacht.

Durch Kampfmittel der Kriegsmarine wurden im Seegebiet der Invasionsfront wieder ein Kreuzer und ein Zerstörer versenkt sowie mehrere weitere Schiffe torpediert. Ein feindliches Flugzeug wurde abgeschossen.

Schweres Vergeltungsfeuer liegt weiterhin auf London und seinen Aussebezirken. In Italien setzte der Feind seine Angriffe mit besonderer Wucht an der Ligurischen Küste bei Volterra, nordwestlich Siena und an der Adriatischen Küste fort. Er wurde jedoch nach schwersten Kämpfen bis auf geringe örtliche Einbrüche abgewiesen.

In den harten Abwehrkämpfen der letzten Woche im westlichen Küstenabschnitt hat sich eine in ihrer Mehrheit aus turke-

stanischen Freiwilligen bestehende Infanterie-Division mit ihren deutschen Rahmenpersonal hervorragend bewährt.

Im Osten nahm im Raum von Kowel die Wucht der feindlichen Angriffe zu. Die von zahlreichen Panzern und Schlachtfliegern unterstützten Durchbruchversuche wurden unter Abschluss einer grossen Anzahl feindlicher Panzer vereitelt.

Im Mittelabschnitt der Ostfront hat sich die Abwehrschlacht in den Raum westlich der Landenge von Baranowice und Molodeczno verlagert. Beiderseits Baranowice setzten unsere Truppen den mit überlegenen Infanterie- und Panzerkräften angreifenden Sowjets zähen Widerstand entgegen. Im Verlaufe hartnäckiger Kämpfe um Lida ging der Ort verloren.

Die Besatzung von Wilna wies wiederholte von Panzern unterstützte Angriffe der Bolschewisten ab. Nordwestlich Wilna wurden vordringende feindliche Kräfte aufgefangen.

An der Front zwischen Dünaburg und Plock führte der Feind infolge der an den Vorstössen erlittenen hohen Verlusten nur örtliche Angriffe, die abgewiesen wurden.

Bei den Kämpfen der letzten Tage im Abschnitt des Narocz-Sees hat sich das Heeres-Pionier-Bataillon mot. 505 unter Führung von Hauptmann Wolf durch besondere Tapferkeit ausgezeichnet.

In der vergangenen Nacht belegten deutsche Kampfgeschwader die Bahnhöfe Korosten, Sarny, Rovno und Olesk mit zahlreichen Spreng- und Brandbomben.

Ein starker nordamerikanischer Bombenverband griff gestern vormittag Aussebezirke der Stadt Wien an. Es entstanden Gebäudeschäden und Personenverluste.

Deutsche und ungarische Luftverteidigungskräfte vernichteten 30 feindliche Flugzeuge. Darunter 26 viermotorige Bomber.

In der Nacht warfen einzelne britische Flugzeuge Bomben im rheinisch-westfälischen Gebiet.

Unterseeboote versenkten Schiffe mit 11.000 BRT.

Sovražnikov velenapad v Normandiji Zopet sta bila potopljena 1 križarka in 1 rušilec - Težki boji v Italiji in na vzhodnem bojišču

Führerjev glavni stan, 9. Jul. Vrhovno poveljništvo oboroženih sil javlja:

V Normandiji je pričel sovražnik sedaj z močnimi pehotnimi in oklopniškimi silami na široki fronti z velenapadom tudi na izpostavljeni odsek severno od Caena. V težkih bojih, ki so postali v teku dneva vedno bolj siloviti, je imel nasprotnik posebno velike krvne izgube. Naposled mu je uspelo, da je po nastopu novih sil severovzhodno in severozapadno od Caena vdrl v naše postojanke. Tudi ob obeh straneh ceste Caumont-Caen je izvršil sovražnik po siloviti topniški pripravi močne napade, pri katerih so se mu posrečili krajevni, medtem že zajeti vdori.

Med Viro in Tauto so se ves dan bili ogorčeni boji. S težkimi izgubami je sovražnik uspelo, da je tu nekoliko razširil svoje predmostje preko Vire v smeri proti jugozapadu. Boji so tudi tu še v polnem teku. Severozapadno od Le Plessisa in južozapadno od La Haye du Puits je nasprotnik ponovno, a zaman napadal.

Na francoskem področju smo v bojih uničili 198 teroristov.

Vojna mornarica je v vodstvu invazijskega bojišča potopila znova 1 križarko in 1 rušilec ter torpedirala več nadaljših ladij. Sestrelila je neko sovražnikovo letalo.

London in njegovim zunanji okraji so se nadalje pod težkimi masševalnimi ognjem.

V Italiji je sovražnik s posebno silovitostjo nadaljeval svoje napade ob ligurski obali. Vendar smo ga po izredno težkih bojih razen na nekaterih vzhodnih mestih z izgubami odbili.

V hudih obrambnih ožih zadnjega tedna se je na zapadnem obalnem odseku silajno izkazala večina iz turkestanskih prostovoljcev sestavljena pehotna divizija s svojim nemškim oklopnim moštvom.

Na vzhodu je na področju Kovlja narasla silovitost sovražnih napadov. S številnimi oklopniki in borbenimi letali podpre prebivalstvo poizkuse smo preprečili ter sestrelili mnogo sovražnih oklopnikov.

Na srednjem odseku vzhodnega bojišča se je premestila obrambna bitka na področje zapadno od zemeljske ožine pri Bar-

novičih in Molodecznu. Na obeh straneh Baranovičev so se naše čete žilavo upirale s premočnimi pehotnimi in oklopniškimi silami napadajočim boljševikom. V trdovratnih bojih za Lido smo ta kraj izgubili.

Posadka Vilne je odbila ponovne, z oklopniki podprte boljševiške napade. Severozapadno od Vilne smo presiregli napredujoče sovražne sile.

Na bojišču med Minsk in Polockim je izvršil sovražnik zaradi velikih izgub prejšnjih dni le krajevne napade, ki smo jih odbili.

V bojih zadnjih dni se je na odseku Narockega jezera s posebno hrabrostjo odlikoval vojaški motorizirani pionirski bataljon 505 pod vodstvom stotnika Wolfa.

V pretekli noči so jate nemških bojnih letal vrle mnogo rušilnih in zažigalnih bomb na kolodvore v Korosteu, Sarnih, Rovnu in Olesku.

Močan oddelek severnoameriških bombnikov je napadel večerj dopolne zunanj okraje mesta Dunaja. Poslopja so bila poškodovana, prebivalstvo je imelo izgube.

Nemške in madžarske protiletalske obrambne sile so uničile 30 sovražnih letal, med njimi 26 štirimotornih bombnikov.

Ponoči so vrlega posamezna britanska letala bombe na renso-vestfalsko ozemlje.

Podmornice so potopile 2 ladji z 11.000 tonami.

Generalfeldmarschal von Kluge

Berlin, 9. jul. Novi vrhovni poveljnik na zapadu generalfeldmarschal Günther von Kluge, ki se je rodil v Poznaju 30. oktobra 1882 kot sin aktivnega častnika, je bil v svetovni vojni stotnik v generalnem štabu. Leta 1918 je bil ranjen pri Verdunu. V armadi 100.000 mož je postal leta 1923 major ter je bil dodeljen generalnemu štabu 3. divizije. Leta 1930 je postal polkovnik ter poveljnik topniškega polka. Generalni major je bil leta 1933 kmalu nato inšpektor poročevalskih čet, Generalni poročnik, divizijski poveljnik in šef IV. vojnega okrožja v Münstru je postal leta 1934. V letu 1935 je bil imenovan za poveljnika 6. armadnega zbora, leta 1938 za vrhovni poveljnik vojne skupine v Hannoveru.

Hudi boji pri Vilni

Napad tolovajev na finko vas

Helsinki, 9. jul. Finski poročevalski urad javlja, da je dne 7. julija boljševiška tolovajska skupina kakih 50 mož napadla neko samotno vas v občini Savokoski v severni Finski. Po enournem sridtem boju so tolovaji premagali finske straže. Nato so vso vas zažgali. Uničili so vse hiše, umorili enega civilista ter odpeljali s seboj 11 ljudi. Cim so izvedeli za ta zločin, se je pričelo zasledovanje boljševiških tolovajev.

Kakih 6 km od vasi so Finci našli ranjeno dekletce in 8 umorjenih ljudi. Bile so same ženske in otroci. Boljševiki so jih ali ustrelili v tilnik ali pa usmrtili s sunki z bajonetom v hrbet. Trenutno še zasledujejo tolovajsko skupino.

Ameriška letala nad Japonsko

Tokio, 9. jul. Japonski glavni stan je objavil večerj: Več kot 10 sovražnih letal je danes z oporišč na Kitajskem priletelo nad Japonsko. Preletela so zapad in severozapad otoka Kiušiu, a jih je japonska obramba takoj odbila, da ni nastala skoraj nobena škoda.

Srditi boji na Saipanu

Tokio, 9. jul. Japonski glavni stan javlja o bojih na Saipanu, da se je številno daleč premočnim sovražnim četam s pomočjo letal, mornariških topov in mnogo oklopnikov posrečilo vdreti v japonske postojanke na severnem delu otoka. Trenutno se tam razvijajo srditi boji.

Angleški pritisk na Argentino

Ljubna, 6. jul. Ameriški časopis »PM« objavila poročilo svojega washingtonskega dopisnika o angleško-ameriških pogajanjih glede Argentine. List pravi, da je ameriška vlada pozvala britansko, naj sodeluje v gospodarskih sankcijah proti Argentini. Dejstvo, da je za ameriškim poslanikom odšel iz Buenos Airesa tudi britanski poslanik, je po mnenju lista ugodno znamenje za to angleško-ameriško sodelovanje. Čeprav niso doslej uradno ničesar objavili o kakem trajnem odposlancu poslaniškov, trdi »PM«, da se ameriški poslanik ne bo več vrnil na svoje mesto, ker so v Washingtonu mnjenja, da je argentinska vlada »zaplavala popolnoma v nemško smer«.

Argentinska vlada je baje izročila ameriškemu zunanjemu ministrstvu izrpen dokument, v katerem zanika trditve, da sodeluje z osjo ter opozarja na koncesije, ki je nanje že pristala v korist združenih narodov.

Zeneva, 6. jul. Ameriški poslanik v Buenos Airesu Norman Armour, ki se je vrnil v Washington, je imel večerj svoj prvi razgovor z državnim tajnikom Hullom. Sestanek se je udeležilo več strokovnjakov zunanjega ministrstva in višjih uradnikov. Pri razgovorih so z vseh strani proučili ameriško-argentinske odnose.

Argentinska zunanja politika

Madrid, 9. jul. Po vesteh iz Buenos Airesa je imel argentinski predsednik general Farrell na tovariški večerj vojaških in mornariških častnikov, ki se kot pro-

Vzglede Finske

Mali finski narod zopet enkrat vzbuja občudovanje vsega sveta. Sklenitev nove pogodbe Nemčije v času, ko se je marsikomu že dozdevalo, da je usoda Finske sprico navala materialne in številne premoči boljševiškega kolosa že zapčena, je upravičeno zbudila pozornost v vsem prijateljskem in sovražnem taboru. Finski narod je s tem le znova izpričeval svojo neomajno odločnost, da se hoče do kraja boriti za svojo neodvisnost in za svoj obstoj v okviru nove Evrope na strani Velike Nemčije.

Kdor le količikaj pozna finske razmere, se temu ne čudi. Finci so sicer majhen, a trezen narod, ki se ne vdaja nobenim utvaram, marveč gleda na stvari, kakršne so. Narava sama je izoblikovala finkemu človeku značaj. Zgodovinske izkušnje so Fince naučile, vsako stvar dobro premisliti, a to, za kar so se odločili, zasledujejo vztrajno in dosledno. Finci ljubijo svobodo in pravico in lahko se reče, da ga ni naroda, ki bi bil vodil težji boj za svojo svobodo in svoj obstanek, kakor so ga v vsej svoji zgodovini vodili Finci.

S sklenitvijo dorpatskega miru leta 1919. je izgledalo, da je svoboda in neodvisnost Finske zagotovljena. Finski narod, ki je stoletja ječal v suženstvu carske Rusije, se je oklenil evropske kulturne skupnosti. S trdnim in pozitivnim delom so si Finci gradili svojo državo. Čeravno je njihova zemlja skopa, so si vendar v kratkem času ustvarili blagostanje, ki je upravičeno zbudilo zavist sovjetskega soseda. V času, ko je vsa Evropa ječala v strašni gospodarski krizi, je bila Finska edina država na svetu, ki je redno odplačevala svoje zunanje dolge, zlasti vojna posojila Ameriki.

Boljševizem si je nasprotno prizadeval, da bi na ta ali oni način podminiral to malo, miroljubno državo, da bi preko nje mogel prodrati na Baltik in v Skandinavijo in si tako urediti pot v Evropo. Toda trezni in delovni finski narod je dosledno odklanjal boljševiške vabe in nauke ter odločno kljuboval tudi vsem grožnjam. Ko je Moskva naposled leta 1939-40 skušala z orožjem prisiliti na kolena, je naletela na tako odločen odpor, da je morala naposled odnehati in se zadovoljiti z malenkostnimi zemljskimi pridobitvami.

Ko je pričel boljševizem znova ogražati Evropo in se mu je Nemčija postavila v bran, je bila Finska prva, ki se ji je pridružila, dobro se zavedajoč, da gre tokrat za zgodovinski spopad Evrope z azijskim vzhodom, ki bo za dolgo dobo odločil usodo evropskih narodov. Junaki odpor finskega naroda je zadivil ves svet. Ko je Moskva spoznala, da Fincev ne more ukloniti z orožjem, je pričela letos spomladis diplomatsko ofenzivo. Toda Finci se tudi na tem področju niso dali speljati na led, marveč so se odločili za dosledno nadaljevanje borbe na strani Nemčije in za sklep svetočeno potrdili s sklenitvijo nove pogodbe z Nemčijo v dokaz, da se Finska noče ukloniti, marveč z vsemi svojimi silami boriti za zmago pravice stvari.

Slovenci imamo s Finci marsikaj skupnega in zato nam mora biti Finska poučen vzgled. Temne sile boljševizma in židovskih plutokratov nas hočejo proti naši volji znova pahnuti v nesrečo. Po zaslugi Nemčije nam je danes zopet dana prilika, da si priborimo svojo svobodo in zagotovimo svoj obstoj. Enako kakor Finci, tudi mi Slovenci odklanjamo boljševizem in plutokracijo, ker vemo, kaj bi za nas pomenila zmaga Moskve in njenih plutokratskih zaveznikov. Čeprav smo enako kakor Finci, mali narod, moramo v tej zgodovinski borbi tudi mi doprinesiti svoj delež, kajti zavedati se moramo, da usoda nikomur ničesar ne poudari, marveč da si je treba vse priboriti z delom in žrtvami. Le tisti, ki bo v tej svetovni zgodovinski borbi z vsemi silami sodeloval pri ustvarjanju nove Evrope, bo mogel na koncu zahtevati temu primeren delež. Položaj, v katerem smo se znašli v razvoju evropskih dogajanj, nam sam po sebi nujno narekuje, da sledimo vzgledu Finske in na strani Nemčije nadaljujemo borbo za novo Evropo in s tem za svojo lastno bodočnost. Primer Finske nam kaže, da je tudi malim narodom ob strani velikih zagotovljen obstoj. Saj se tudi demokratska Finska uspešno uveljavlja ob strani avtarkidne Nemčije, toda za to je potrebno predvsem trezno delo, ne pa bedasto govorenje in hlastanje za neizpolnjenimi iluzijami.

Roosevelt in De Gaulle

Amsterdam, 8. jul. Kakor poroča britanska poročevalska služba, je izjavil prezident Roosevelt v petek na sestanku z novinarji, da vprašanje priznanja francoskega narodnega komiteja ni bilo predmet njegovega razgovora z generalom De Gaulleom.

Novo veliko jezero na švedskem

Stockholm, 9. jul. V petek je švedski prometni minister Anderson otvoril največji jezero na Švedskem, s katerim so regulirali Luleaelven. Za jezero pri Suorvi, je sedaj nastalo jezero, ki spada med največja celinska jezera na Švedskem. Jezero ima okrog 290 kvadratnih km površine.

Boji na invazijskem bojišču

Berlin, 9. jul. Mednarodni poročevalski urad poroča:

Američani so v petek popoldne pričeli na vsem odseku med spodnjim tokom reke Vire in med vzhodnim robom ozemlja Prairies Mercageuses de Georges z že več dni pričakovanim velenapadom, da bi odločno prodrli nemške zaporne postojanke v smeri proti St. Loju. V dolgotrajnih ogorčenih bojih, ki so trajali do polnoči, so morali Nemci odmakniti svoje oddelke na nekaterih mestih, tako pri Airel le Menilu in Meautisu, za nekaj km v globino glavnega bojišča. Američanom kljub množici ljudi in materiala ni nikjer uspelo, da bi pretrgali zvezo med nemškimi oddelki in tako pridobili prostora za večje pokrete. V splošnem so za ustavitve ameriških sil zadostovale krajevno razpoložljive sile. Le na enem ozkem mestu je bilo potrebno sodelovanje nemških rezervnih oddelkov, ki so s protisunkom v kratkem vzpostavili prvotni položaj. Pri tem je bilo mnogo Američanov ujetih in več sto jih je padlo. Zapadno od področja pri Prairies Mercageuses de Georges so potisnili Američane popolnoma v obrambo. Na področju La Plessesa so nemški grenadirji obkolili močno ameriško bojno skupino, ki so jo ponatj uničili. Tudi gozd pri Mont Castru je razen severnega dela zopet trdno v nemški posesti. Boji za gozd so bili izredno krvavi ter je prišlo čisto do spopadov z golim orožjem. Nemci so ponovno preprečili poskuse Američanov, da bi z obkoljevalnimi napadi prišli z zapada in jugozapada v bok nemškim zapornim postojankam pri La Haye du Puitsu.

Evakuacija londonskega prebivalstva

Stockholm, 9. jul. Po poročilih »Stockholms Tidningen« in »Dagens Nyheterja« iz Londona je evakuacija londonskega prebivalstva, ki se je pričela zaradi napadov z letalnimi bombami, po zadnjem Churchillovem govoru močno narasla. Vlak za vlakom s tisoči šolskih otrok zapuša London ter vozi proti severu. Tudi odrasli, ki nimajo nikakega nujnega opravila, se odpravljajo na pot. Angleška obalstva ne pozivajo več prebivalstva, naj preživi svoje počitnice v Londonu, da s tem ne bi obremenilo železniškega prometa. Obratno so v svrhu evakuacije stavila na razpolago posebne vlake.

Po posebnih poročilih »Morgentidningen« je doslej britansko prestolnico zapustilo že kakih 50.000 šolobozveznih otrok. Samo večerj so evakuirali kakih 15.000 otrok.

Stockholm, 9. jul. »Morgentidningen« poroča, da hodiijo Londončani v vedno večjem številu vsak večer prenočevati na postaje podzemne železnice ali pa v posebno utrjena zaklonišča.

Po Churchillovem govoru

Ljubna, 9. jul. Zadnji Churchillov govor je imel na Portugalskem izreden učinek. Neutrlni opazovalci so naenkrat spoznali, da so bili vsi dosedanja poskusi bagateliziranja novega nemškega orožja neroden maneuver ter da je pomen letelnih bomb »V« dejansko mnogo večji, kakor so to prvotno domnevali.

Boji v Italiji

Berlin, 9. jul. Mednarodni poročevalski urad poroča:

Težišče angloameriških napadov je bilo večerj zopet na tirenskem obalnem odseku, ob Jadranu ter na področju pri Poggibonsiju, dočim so Britanci svoje napade severovzhodno od Perugia nadaljevali le še s slabšimi silami. Na zapadnem krilu so pričeli Američani že v zgodnjih jutranjih urah z oklopniškimi in pehotnimi oddelki strnjeno napadati Rossignano in področje okrog Castelline. Po večurnih težkih bojih, v katerih so Američani neprestano dovajali nove sile, so končno vzhodno od Rossignana dosegli krajeven vdor, ki pa so ga brzi nemški oddelki s protisunkom uspešno zajezili in v glavnem spet odpravili. Tudi pri Castellini so Nemci prestregli ameriške napade ter jim je ob tej priliki uspelo, da so bistveno zmanjšali ameriški vdor od prejšnjega dne. Posebno hudi so bili boji med Volterro in Poggibonsijem. Tu so morali Nemci po dolgih sridih bojih, ki so trajali do večera, odmakniti svoje črte za kaka dva do tri km, da so se izognili nevarnosti ogrožanja z boka.

Skupno so Američani na področju pri Poggibonsiju izgubili 23 oklopnikov, večina v bojih iz bližine. Z uspešnim obstreljevanjem so Nemci ušli 13 nadaljnjih oklopnikov na njihovih zbirališčih.

Južno od Arezza in severovzhodno od Perugia je prišlo na široki fronti do živahnih bojov, ki pa niso dosegli jakosti prejšnjih dni. Nemškim grenadirjem je skoraj povsod uspelo, da so vztrajali na svojih novih postojankah. Le severno od Umbertide so morali po dolgotrajnih bojih postaviti glavno bojno črto preko Montone na nov višinski pas. Pri poskusu Britancev, da bi zmedli nemške odmakalne pokrete, je doletel napadalec zaradi nemškega protinapada močan udarec. Siloviti napadi polj-

skih najemnikov ob jadranski obali, ki so se razvili predvsem na odseku pri Fiostranu in Oslimu, so se izjalovili ob strnjem ognju nemškega obrambnega orožja pred nemškimi črtami. Poljaki so imeli zopet velike krvave izgube.

Stimson v Rimu

Milan, 9. jul. Ameriški vojni minister Stimson je prišel v Rim. V zaupnih krogih se je izvedelo, da so dala povod za to potovanje poročila iz raznih virov o nediscipliniranosti in samozvnanem nastopanju ameriških vojakov v Italiji sploh in sedaj zopet v Rimu. Poleg tega so Stimsonu poročili, naj si osebno ogleda razdejane kulturnih spomenikov, ki so ga povzročili Angloameričani.

Boljševizem na delu

Milan, 6. jul. Govornik degaullovske radijske postaje v Alžiru je primerjal sedanje življenje v Rimu z življenjem v taboriščih 30letne vojne. »Krmce so nabito polne, vojaki v različnih pisanih uniformah in v spremstvu bolj ali manj čudnih žena popivajo od jutra do večera. Kričanje in petje se čuje po ulicah in najrazličnejših jezicah. Trgovine so izpropane.«

Rimsko prebivalstvo, ki mu manjka najnujnejšega, kaže vsekakor malo razumevanja za to pohajkovanje angloameriških in barvastih čet. Stefani ugotavlja, da to potrjujejo vsi opazovalci in poročevalci.

Medtem je prišel v Rim, kakor javlja Stefani nadalje, boljševiški poglavar Togliatti, ki je izdelal načrt za prevoz 250.000 italijanskih družin v Sovjetsko zvezo, da bi sodelovale pri »obnovi Rusije«. Nadalje nameravajo uvesti v Italijo po boljševiško organizirano »delovno službo«, ki bi, kakor je izjavil Togliatti, omogočila »pozitivno in moralno vplivanje na italijansko mladino«.

Dnevno povelje generala Rendulitza

Helsinki, 9. jul. Vrhovni poveljnik nemških čet na Laponskem, generalni polkovnik Rendulitz, je izdal dnevno povelje, v katerem med drugim pravi: »V odločilni fazi borbe za Evropo mi je izročil Führer 28. junija 1944. vrhovno poveljstvo nad planinsko armado. Mi smo branik Evrope na visokem Severu. Zvesto ob strani naših hrabrih finskih pobratimov se bomo borili po navodilih Führerja v borbi, ki nam je bila vsiljena, do končne zmage.«

Kopalna sezona se je začela

Ljubljana, 9. julija
Ljubljanci so vsa zadnja leta, še zlasti pred vojno, pridno obiskovali kopalnice v mestu. Bilo pa jih je tudi vse po obrežjih Save, Sore, Ljubljane in njene pritoke. Zdal se je, da se kopalnice, zato opažamo vedno večji poset kopalnic na Ljubljani in na Iliriji, kopalcev pa je na pretek tudi ob bregovih Ljubljane in Gruberjevega prekopa.

Brez dvoma je vsak dan največ ljudi, ki hodijo uživati sončne, zračne in vodne kopeli v mestnem kopalšču na Ljubljani. Za pešca je sicer nekoliko od rok, zato pa je dobro poskrbljeno za čim boljše prometne zveze. S špice si s čolnom v petih minutah na kopalšču, približno toliko pa potrebuješ tudi od najbližje tramvajске postaje. Najbolj pripravno je seveda za kolesarje, ki se od doma lahko pripeljejo naravnost v kopalšču. To potrjuje vsakemu obiskovalcu že prvi pogled na ogromno skupino koles, ki se zdi, da je ne bo mogoče v redno razstaviti, za kar pa skrbi spreten varuh.

Nadve živahnost je v mestnem kopalšču. Balinčarji imajo tam svojo visoko sezono. Prav tako igralci odbojke in namiznega tenisa. Na lepo zaraščenem prostoru je za tiste, ki jih sonce preveč ožge, tudi dovolj sence. Za udobnost kopalcev sicer še ni v polni meri poskrbljeno, vendar se že opaža zdrav organizacijski smisel in velika podjetnost novih najemnikov kopalšč, ki hočejo v okviru razpoložljivih finančnih sredstev izboljšati kopalniške naprave. Najbrže bo že prihodnji teden dogotovljeno otroške igralnice, kjer bodo malčki lahko brez skrbi brskali po drobnem pesku in se tam igrali.

Slika Ljubljane in njenih obrežij od mestnega kopalšča proti špici postaja vsak dan bolj pešča. Vedno več je na vodi mali čolnarji in večji čolni, ki so morali do nedavna počivati daleč od kraja, kamor prav za prav edino spadajo. Čolnarji in veslači še niso tako številni, kakor smo jih bili vajeni videti pred neumestno prepovedjo, ker je bilo mnogo čolnov zaradi neprijetnih prostorov za shrambo uničenih.

V kopalšču Ilirije pod Tivolijem je prav tako kakor vsa prejšnja leta vedno dober obisk. Kraj in lega kopalšča sta zlasti primerna za tiste, ki imajo bolj skromno odmerjen prosti čas. Za ljudi iz sredine me-

sta in njegovih severnih predelov pa je prostor brez dvoma najbolj prikladen, zato je tam vedno kar preveč kopalcev. Če nimajo dobrega znanja, da bi te tu pa tam vzel pod streho, si moraš poiskati drug prostor za kopanje. Uprava kopalšča, ki je v preizkušeni rokah, seveda skrbi za čim večjo udobnost kopalcev, vendar pa ob prevetnem valu ne more vsakomur v vsem ustreči.

Ljudsko kopalšču na špici, ki je imelo lansko leto nesporno največ obiskovalcev, je letos bolj zapuščeno. Vzrok je predvsem ta, da je v strugi, ki je bila lani ob prulskem mostu zagrajena z jezom, premalo vode, tako da se plavalci ne morejo razgibati s plavanjem. Sončnih in zračnih kopeli željni ljudje pa pridejo še vedno na svoj račun. Ker je razmeroma že pozen letni čas, bo najbrže težko ustreči številnim željam obiskovalcev ljudskega kopalšča, da bi se struga očistila in zgradil jez na prejšnjem mestu.

Ljudsko kopalšču pa bi lahko imenovali tudi vse obrežje Gruberjevega prekopa od štepanjskega mostu do izliva v Ljubljano. Vsak sončni dan privabi na bregove polno kopalcev. Tam sicer nimajo mnogo prostora za razmah, ker so ob obeh straneh struge njive in vojni vrtovi, ki jih njihovi najemniki skrbno obdelujejo. Kopalci pa si znajo ustvariti zabavo tudi na utesnjem prostoru.

Še celo ob Glinščici, kjer so svoje čase le redki otroci čofotali po nizki vodi, je bilo zadnje dni polno kopalcev. Tam sicer ni najprikladnejši prostor za kopanje, ker so pod Večno potjo že nekaj časa zaposleni delavci s preložitvijo struge. Ljudi tudi preveč ne motijo oplenji in komarji, ki so ob Glinščici menda doma.

Malo je bilo doslej kopalnih dni. Skoraj bi jih lahko našli na prste. Zato je upravičeno upanje, da se bo prava kopalna sezona zdaj šele začela. Pretekli petek in sobota sta bila prvi znaki za to. Saj sta bila doslej najbolj vroča dneva v letu. Živo srebro se je dvignilo v toplomeru skoraj do 30 stopinj C. Sonce je tako močno žgalo, da so se mnogi neprevidni bridko pokesali, ker niso upoštevali tolikokrat ponavljane resnice, da moraš biti ob začetku kopalne sezone skrajno previden pri sončenju.

Pred razstavo slik Anice Zupančeve

Slikarica Anica Zupančeva spada med najboljše naše upodabljalke, ki zavzemajo številne dokaj skromno mesto poleg svojih moških tovarišev v areni slovenske upodabljajoče umetnosti. Že kot otrok je čutila globoko nagajenost do barv in pobarbo. Vsak kosček papirja je poslikala, zlasti so jo vnmali prizori iz živalskega življenja in podobne k otroškim pravljicam. Sola pa bi ji bila skoraj zbrisala naravni dar, tako da je začela šele s šestnajstim letom z resnejšim slikarskim študijem. Učil jo je akad. slikar Peter Zmitrek. Splošno je risala, slikala tihožitja; pozneje tudi figure in pokrajine. Potem je stopila v Jakopičovo slikarsko šolo, kjer je svoje znanje znatno izpopolnila. Nadalje je študirala v Monakovu na umetniški akademiji za ženske, kjer je poučeval znameniti slikar prof. Albert Weisgerber. Bila je najboljša učenka. Iz Monakova je šla v Prago na umetniško obrtno šolo, kjer pa je ostala le pol leta, nakar je odšla v Firence, zibelko italijanske renesanse, in je vstopila v mednarodno umetniško akademijo. Tu je poučeval tudi znani švicarski italijan slikar Giovanni Giacometti. V Firencah je začela Zupančeva tudi kipariti.

Po dovršenih študijah je nadarjena umetnica ostala v Ljubljani. Med vojno je mnogo upodabljala za vojni muzej. Bila je celo na soškem bojišču, kjer je po italijanskem umiku upodobila nekatere prizore z bojišč na Sabotinu, ob Soči in po Furlanski nižini. Te podobe je razstavila v Trstu. Med vojno je poslikala tudi ljubljansko krizansko cerkev. Nekaj let po vojni je priredila lastno razstavo v Celju, razstavila pa je tudi v Ljubljani, Zagrebu, Beogradu in drugod po bivši Jugoslaviji, v Hodoninu na Moravskem, v Barceloni in Londonu in drugod. Poslednjič je razstavila spomladi 1941 na Sušaku.

Anica Zupančeva je samonikla in nikdar ne prekorači meje smisla za lepoto.

Sedaj bo v prehodu nebotičnika razstavila zbirko svojih podob, ki bodo nedvomno zbudile veliko pozornost med našo kulturno javnostjo. Na njen nastop že danes opozarjamo.

Grob za grobom se vrsti

V Ljubljani so umrli od 30. junija do 6. julija 1944: Cihua Karla, rojena Fischer, 68 let, vdova ravnateljice mesine elektrarne, Vidovdanska cesta 9, Belič Janez, 83 let, hišni posestnik, Cesta na Brdo 80; Mali Marija, rojena Kural, 56 let, zasebnica, Mandelčeva ul. 15; Lani Janko, 20 let, mehanik, Vodovodna 78; Kramaršič Drago, 54 let, bivši trgovec, Kavškova 5; Simončič Alojzija, 27 let, hišna kučarica, Vidovdanska cesta 9; Rebek Pavla, 61 let, bivša šivilja, Vidovdanska c. 9; Kresnik Mirko, 32 let, bivši dijak, Vidovdanska c. 9; Vakselj Franciška, roj. Vadnu, 77 let, vdova šolskega sluga, Vidovdanska c. 9; Pimat Jerica, roj. Hočvar, 75 let, upokojenka tob. tov., Krakovski nasip 14; Kokalj Fani, rojena Sumi, 80 let, vdova višjega poštnega kontrolorja, Poljanska c. 19-1; Aumann Marija, rojena Wruss, 85 let, vdova, učiteljica v p., Poljanska c. 16; Jožefičev; Kovač Franc, 82 let, mestni oskrbovavec, Japljeva ulica 2; Pogačnik Matevž, 80 let, poštni upravnik v pokouju, Skofja ulica 7; Sindelar Franc, 68 let, industrijski delovodja v pokouju, Vodmatska c. 2; Bedenčič Marija, rojena Skrijanc, vdova Bitenc, 80 let, vdova zidarja, Vidovdanska c. 9; Jurkovič Jožefa, 82 let, bivša šivilja, Vidovdanska c. 9; Kreča Julijana, sestra Gabrijele, 28 let, usmiljena sestra sv. Vinc. Pavel, Slomškova ul. 20; Spitzer Sidonija, rojena Tausky, 82 let, vdova trg. potnika, Vidovdanska c. 9.

V ljubljanski bolnici so umrli: Slabe Franc, 64 let, kurjač v pokouju, Cesta na Rožnik 29; Lenčič Marija, rojena Kosem, vdova Kovač, žena postrežnice, 83 let, Jenkova ulica 4; Černe Jožef, 51 let, narednik vojniki v pokouju, Galetova 10; Lombard Peter, 18 let, fotograf, Rožna dolina, Cesta X-28; Medved Margareta, rojena Buheta, 71 let, zasebnica, Predovičeva 33; Vondina Ivan, 79 let, železniški čuvaj v pok., Litjska 48; Levstec Anton, 55 let, posestnik, umobolnica Ljubljana-Selo; Colja Alojz, 21 let, mehanik, Tavčarjeva ul. 3; Turk Jožef, 47 let, rudar, Kočevje 352; Zganec Pavel, 51 let, delavec, Breg 2; Prelec Stanislav, 35 let, zavirač drž. žel., Celovška c.

Menade in monade

Pod tem naslovom stoji v SN 3. VII.: »Etimologija menade je neznana.« To ni res. Doklerjevo grški slovar pravi: *menade* = »benedikta, divja, od Bakha navdušena majdana, bahkantinja«. Ker se grški dvočlanski ai piše v lat. se, ima Nemec *Ménade*, Anglež *maenad*, menad, Francoz *ménade*, zagrebška *Minerva* pa *menada*, itd. Vsak besednjak, ki se spušča, navaja vir: *maeno* = »razjarim, razkačim«. Na dnu tiči *men*, lat. *mens*, *memini*, *moneo*, slov. *meniti*, *pa-met*, nem. *mahnen*, gr. *Ménor*. Pod geslom *ménos* beleži Dokler (s. 493) kot sorodno še *strepz*, *manis*: *Hexamaniš* = *Achaimenes*. Podaljšano je *manthano* »spoznavam, učim se«, matematika, po svoje razširjeno *menh*, odtod naš *moder*, nem. *munter*.

Drugega izvora, lat. *minare* »pretiti, živino goniti«, je provencalsko *menada*, katalansko, šp. in port. *manada* »čreda, trop, krdele«, prov. *menadu* »jarec, oven, mrkač, stirp, bice».

Kaj je *monada*? Za helensko nudi Dokler s. 512 *monas* »nota, enojka, ednica«, od *monos* »sam«. Leibniz je nazval *monade* najmanjše oduhovljene sestavine, iz katerih je zgrajen svet, za razliko od atomov kot neoddeljivih elementov. Isti koren vsebujejo: *monachos*, *Mönch*, *menih*, *München*, torej družina, o kateri je zakrožil neki redovnik.

O monachi, vestri stomachi sunt
vós estis, Deus ést testis turpissima

dalje monarhija (samovlada), monogram (imenoznak), monoteizem, monogamija, monastir in 99 podobnih sestavljenk. — Enakega porenja je gr. *manós* »sam, tenek, redek, picele«, odtod *manoskop* ali *manometer*. — Severno ital. *monada* ima dvojno možnost postanka. Najprej perzijsko besedo, ki je dala sh. *majmun* (opica), v makedon. in banat. *shudic*, it. *mammone*, str. in prov. *maimon* (morska mačka), kat. *maymá* (prilizen, len), staro it. *monna* (opica, zjad pisanost), šp. *mona* (opica) *mona* (dete; srčkan). Izvedenke: rum. *navi-hane*, komask. *monat* (umazanec, grobar, strežnik kužnih), frc. *monaud* (enouh, samouh), šp. *monuca* galana (veverica, podlasc), itd. — Ker se vinjen človek vede smešno kot opica, je na it. skornju vzniknila rečenica: *pi gliari la monna*, slično nemški *sich einen Affen kaufen*, nasrkati se ga, einen Affen haben, matevška imeti; kakor češko *opicka* ima tudi ljubljansko *afinja* dva pomena *botté*, obuta opica. Ker vsakdo vidi sličnost med pijancem in opico, pač ni potreba, da bi se bila šp. *monada* (pačenje), prisljeto vedenje, prenavljanje) nujno preselilo v našo blizino. Tržaščina je to prav lahko sama razvila iz splošno laške *monna* in priljubljenega obrazla *-ada*, potakem *monada* = *bedastota*. — Pri tem pomislimo še tole. Mea domina, madonna se je v it. skrčilo v: *monna* (Monna Lisa, Maeterlinckova Monna Vanna = gospa Ivana). Kakor pa se lat. *cunus* »ženski sram« pogosto rabi za »ženščina« (*Wiesthaler*, Lat. slovar, 1923), je tako metonimijsko obče znana v tržaščini, kjer je naziv za ženo dobil pomen »sramnica, z. spolovilo«, tudi »tepec, bebec«.

Brez stika z našim vprašanjem je obwaldsko *monac*, peščica, rokovec, šakelj, nastalo iz lat. *manua*, ki je dalo v tosk. *man* (snop), *sciamannato* (nereden).

Slednjič omenim, da Caesar imenuje Monarški otok, ki mu Briti pravi Man. Jug vidi v istem stavku babo, sever pa moža. Ta pripomnja naj bo pa moja *monada*.

Rahlov A.

Plavalna šola Ilirije

javlja, da bo sprejela v II. plavalni tečaj (od 11. do 31. t. m.) razen gimnazijcev tretješolcev, za katere je pouk v plavalni obvezni (za neplavalce namreč), tudi 50 tečajnikov, učencev in učenk ljudskih šol. Ti bodo sprejeti v tečaj le, če bodo starši jamčili, da bo tečajnika spremljala k pouku starejša oseba, ki ga bo ob morebitnem alarmu prevezala in ga odpeljala domov ali v bližnje zaklonišče.

Vpisovanje teh tečajnikov bo v ponedeljek 10. t. m. od 8. do 10. v pisarni plavalne šole na kopalšču Ilirija. Vpisnina za tečajnike je 15 lir, vstopnina pa 1 liro. Pouk bo vsak delavnik od 9—11, nakar bodo morali tečajniki zapustiti kopalšču.

TRETJEŠOLCI-NEPLAVALCI

ki so določeni za plavalno šolo, naj se zbere v torek 11. t. m. ob 8.30 pred kopalšču Ilirije, kjer bodo razporejeni v skupine. S seboj naj prinese brisačo in plavalke, ker se bo pouk takoj pričel.

Plavalna šola.

Naročite se na romane „Dobre knjige“

Vlada drugorazrednih kimavcev

Beograd, 9. jul. V Beogradu brezpogojno odklanjajo novo jugoslovansko emigrantsko vlado, ki jo sestavljajo bivši hrvatski ban dr. Ivan Subašić. Ne glede na njeno politično smer jo označujejo za »skrčeno vlado drugorazrednih kimavcev« ter pravijo, da niti v najslabših jugoslovanskih časih ni sedela za zeleno mizo tako slaba vlada. Z nekim zadovoljstvom ugotavljajo, da ni v tej rečni vladi nobenega pravega Srba, ker Sretana Vukosavljevića, ki so ga prav v ta namen poslale komunistične tolpe v London in ki je bil pred vojno sicer nekaj časa profesor poljedelske fakultete na beograjski univerzi, ni mogoče šteti za Srba, ker se je vedno izdal za avtonomista ter je v svojem rodnem mestu Prijepolju od 6. novembra 1943 dalje predsedoval antifašističnemu osvobodilnemu odboru za Sandžak.

O Savi Kosanoviću pripominjajo v Beogradu da se je ta »mali Musliman« z obrazom tepenega otroka poleg svojega dela kot tajnik demokratske stranke malo brigal za svojo advokatsko pisarno v Zagrebu. Tudi kot poslanec se je slabo izkazal in je bil vedno zvesto v senci svojih strankarskih poglavarjev zaradi česar bo tudi sedaj storil vse, kar mu bodo naročili.

O ministrskem predsedniku dr. Ivanu Subašiću se v Beogradu za sedaj vzdružuje vsakršnih komentarjev, ker si o tem tovariš Josipa Broza-Tita, ki je »izdajalec iz navade in nagajenja«, nič ne utvarja. Najbolj znana osebnost emigrantske vlade je nedvomno v Hercegovini rojeni dr. Ju-

raj Šutej, ki je pripadal levemu krilu Hrvatske seljaške stranke in ki je skupno s Subašićem kot juristični strokovnjak vodil dela za srbsko-hrvatski sporazum z dne 26. avgusta 1939. Kakor pa je bil kot preiskovalni sodnik zapleten v razpisne sarajevške atentate ter se je ob poudarjanju zelo dobrih odnosov s katoliško cerkvijo istočasno udeleževal kot prostozidar, tako je kasneje kot finančni minister v Beogradu vsled borbene znanja ustrelil marsikatero kozle, ki so jih njegovi sodelavci le s težavo zopet popravili. Kljub vsemu temu pa si je znal v 19 mesecih svojega beograjskega delovanja ustvariti veliko premoženje, ki mu je omogočilo nakup treh stanovanjskih hiš.

O slovenskih zastopnikih v emigrantski vladi nimajo v Beogradu vsled njune nepomembnosti kaj povedati.

Ob koncu bi lahko ugotovili, da se je po več tednov trajajoči krizi z bombastično napovedano »izreembo jugoslovanske vlade« uresničil zopet stari pregovor: »Treslo so se gore, rodila se je miš«.

Zagreb, 9. jul. O Reuterjevi vesti glede sestave nove jugoslovanske izseljeniške vlade pravi propagandni šef Ivo Bogdan v uvodniku »Hrvatskega naroda«: »Ljudi, ki glede vladne oblike nimajo istih nazorov kot mi, še vedno lahko smatramo za hrvatske patriote, ako se zavzemajo za neodvisnost in nedotakljivost hrvatske države. Kdor pa tega stališča ne zastopa ali kdor celo podpira naše sovražnike kakor gospoda Subašić in Šutej, tega pa prezira ves hrvatski narod.«

Huda železniška nesreča v Ameriki

Madrid, 9. jul. Pri Fellicu v državni Tennessee je osební vlak skočil s tira. 15 potnikov je bilo ubitih, nad 100 pa ranjenih.

DRŽAVNO GLEDALIŠČE

DRAMA

Ponedeljek 10. julija: Zaprtó.
Torek 11. julija ob 18.: Dona Diana, Red Torek.

OPERA

Ponedeljek 10. julija: Zaprtó.
Torek 11. julija ob 18.: Paganini, Red A.

MALI OGLASI

PARCELO, kakršnokoli, ob kopalšču Ljubljane, ali Kolesje, ob Dunajski ali Celovski cesti, kupim takoj za ceno od 100.000.— do 150.000.— lir. Cenj. ponudbe na oglasni oddelci »Jutra« pod »Gotovina brez posredovalca«. ŠL N. 84

DVE DAMSKI KOLERSI, tovarniško novi, prvotnosti, nemške znamke z orig. Torpedo, finini gumami ter vsem priborom, takoj prodam. L. M., Trstenjakova 3, desno. ŠL N. 85-M. ogl.

STERILENCE vseh vrst, šivilske odpadke, papir, železne sode, zaboje in vreče ter razne druge predmete plačamo najbolje. »Metalia«, Gosposvetska cesta 16 — nasproti »Delavskega doma«. ŠL N. 82

TISKARNA znamke »Rijalix« z mizo, predalci, raznoštevalnim aparatom »Millytop«, ter z zbirko črk iz črkovne kovine ter nekaj ročnih knjižnih tiskalnic prodajamo. »Metalia«, Gosposvetska cesta št. 16. Telefon št. 32-88. ŠL N. 81-M. ogl.

Dotrpel je, predviden s tolažili sv. vere, v 76. letu starosti naš ljubljani mož, dobri očka, tast, dedek in pradedek, gospod

Prosen Mihael

BIVŠI POSTAJENACELNIK NA JAVORNIKU

Pogreb dragoga pokojnika bo v torek, dne 11. julija 1944 ob 16. uri z Zal. iz kapele sv. Jožefa, na pokopališču k Sv. Križu. Ljubljana, dne 9. julija 1944.

Zaljubljeni: MARICA, žena; RUŽA vd. POLIČ, ELI, BORIS, MARJAN, otroci; ANI, HILDA, snahi; TONI SKOFIČ, zet; vnuki, vnukinje in pravnuki

Gledališki teden:

Dve premieri

V Drami „Maria Stuart“, v Operi „Paganini“ — Proslavna predstava „Gorenjskega slavčka“ ob K. Jerajevi 71. letnici

Klasicizem se je rad potapjal v zgodovino in stikal za silni spopadi, obračun v zalogirami. Precej jih je izstiknil in po svoje oblikoval. F. Schiller, ki slovi kot nepopravljiv oznanjevalec človeških pravic in svobode, je imel pri tem zelo srečno roko. Orjaška zgodovinska srečanja in konflikte je dojemal z vso svojo stvarjalno močjo in pesniškim navdhom. Preoblikoval jih je po svojih spoznanjih. In v odskočni točki gradnji je pravi mojster, ki mu ne uideže zlepa podobnega: sijajni arhitekt dinamičnih stopnjevanj. To čutiš malodane pri vseh njegovih dramskih umetninah. Po »Don Carlosu« ter »Kovarsstvu in ljubezni« je bila letos uvrščena v repertoarni spored ljubljanske Drame tudi njegova monumentalna »Maria Stuart«.

F. Schiller nam odkriva v tej svoji znameniti tragediji odlomek iz silno vzburkanega razdobja angleške in škotske zgodovine. V predbrbi vabljive dramatične snovi se je naslonil na vzorce Sofoklejev »Kralja Edipa« ter zgradil delo na osnovi analitične tehnike. Navidezno drobna začetna nesoglasja se zvrstijo v viharne spopade dveh markantnih kraljev-rivalov dveh izključujočih se značajev. Tretja slika v fotheringayem gradu je prvi vrhunec tragedije. Kar vzklije iz tega, ne more biti dobro. Neogibno sled dvojna katastrofa: telesna (Maria Stuart, 6. slika) in duševna (Elizabeth, 7. slika). In za vsem tem mračnim usodnim dogajanjem slutiti in tipati, kako tehta Schiller človeške vrednote, kako

utripuje njegovo srce, kako sodi njegov razum.

»Maria Stuart« je zrežiral ravnatelj C. Debevec. Režijske opombe k »Mariji Stuart«, ki so priobčene v 20. številki dramskega Gledališkega lista, pojasnjujejo njegova režiserska načela, ki so bila uveljavljena v uprizorjenem okviru. C. Debevec se je prot. tradicijski patetiki in njenim spremljajočim izraznim in oblikam odločil za poudarek notranjega doživljanja in racionalno uporabo posameznih izrazil, za podčrtanje usod in značajev. Scenične detajle je reševal v soglasju z inženirjem Rohrmannom, ki se je poglubil v duha in značilnosti te dobe. Sreča scenične in opretnosti zasnutke je izvedel uspešno zgodovinsko okolju, ki se v njej domaguje Schillerjeva tragedija, vendar tako, da ni bila vstrelitev slik prezadumna.

Maria Stuart Šaričeva je vzvzela podoba vrhunske umetniške pričevalnosti. Ta niema kraljica hirajoča v krivici in nezasluzeni usodi, trpeča v ponižanju kraljevega dostojanstva, zbrana v pobožnost, očarljiva v bistri umu, neizprosnost v navalu sproščene ponosa prečiščena v samooobčutju in zavesti nekrivde velika v predsmrtnem opuščenju, nas je od vsega začetka ganila in potegla za seboj. Pretresljiva je bila njena gra v predzadnji sliki. V slehernem drobnu njenega igralskega navdaha, v slehernem nahuju njenih umetniških zrazil odseva popolna ljubezen in resničnost, ki jo pričara pred oči. Stuartino pro-

titežje v bistvu krvi in kruti dilemi biti ali ne biti je Elizabeta Marije Vere. Izoblikovala je značilne postavke Elizabetne egocentrične usmerjenosti, hladne neumljenosti in omahljive cinizma. Na tenkočutni razčlembi vsakega zloga in giba sloni psihološko ter izrazno dovršena izdelava prvorov ob podpisu smrtné obsodbe in v sklepnih izjavah.

Janov grof leicesterski očituje znamenja vihrave samoljubnosti, zmerom možne spodrsnosti, koristoljubnih računov, ki so tako značilni za ljubljence vse vrst in vseh časov. Debevecjeva Talbota odlikuje preudarna starčevska modrost, preizkušeno načelo zlate sredine, prizanesljivo tehtanje človeških slabosti in pregreh. M'lan Skrinšek je upodobil v baronu burleskno tipičnega predstavnik z neverjetno slepoto, apriorno mišnjo, puritansko površnim fanatizmom kruto pristranost obteženih nasprotnikov lepe škotske kraljice. Schiller je v njem opazil mnogotere prikazni svojega časa. Cesar je uspešno povezal dvojno bistvo starega čuvaja Maria Stuart: zvesto izpolnjevanje poverjenih dolžnosti in pošteno, pravilno ljubezen utripajoče srce. Lipah je manj izstopajočo vlogo v precepu usodne odločitve omahujočega državnega tajnika Davisona prepričljivo ponazoril. Bitenčev Mortimer žari v idealističnem zanosu, ki vse tvega, in v mladostnem zaletu, ki se pred ničemer ne ustavi. Nekatere prizore je močno poživil, dasi je od časa do časa prehajal v patetično krivost. Z uspehom je lahko zadovoljen. S pravo materinsko ljubeznijo in udanostjo dojeeto Marijino doživljal je podajala s preudarno umetniško zrelostjo E. Kraljeva, ki kaže uporabnost v vseh strokah odrskega snovanja. Markanten je bil Gregorinov Melvil.

K sledovanju so bili pritegnjeni še Pugljeva Nakrest, Verdonk, Korošec, Raztresen in nekateri člani Dramskega studia. Hvalevredna

je pozornost, izkazana mladini, ki je poklicana, da pomladi dramski ansambl. O. Zupančičevo prevodno mojstrovino čutiš ob blagovno vsake besede. V posređenih izdelkih kostumske stroke se je zelo obneela D. Kačarjeva.

V Operi premiera F. Leharjeve opere »Paganini«. Prvič na ljubljanskem opernem odru. Arizna glasba, ki je z užutkom prislusne. Sentimentalna je in tudi zdaj razigrana. L'betrista F. Knepler in B. Jenbach nista packi, kakor so številni operetni libretisti. To in ono bi bilo treba v izvedbi morebiti se dodelati. Popolnosti je bilo težko najti v Ljubljani, ko je še marsikje drugod ni.

Samo Hubad je zlučil iz parta vse leharjeve glasbene posebnosti, ki so prijetno izstopale iz celote. Vodil je orkester soliste in zbor s povezanostjo vseh treh čimteljev, ki so odlikava vsakega dobrega dirigenta: znanje, čustven zanos in tehnika. Z odrsko prakso je zrežiral opereto D. Zupan, ki je prevzel tudi vlogo lučnega kneza. V violinskem solu se je izkazal preizkušeni mojstra A. Dermalj.

V operetnem ostrju je prikaz »vražjega gosla« Paganija. Učinkovita interpretacija terja preudarne zamisli dobrega igralca. Treba je izoblikovati dvojnost, ki tiči v tem operetnem Paganiniju: njegovo k hudčevemu, vražjemu ter k umetniškemu težčevu bistvu. Belzar Sanejc je bil nedvomno dober tolmač te dvojnosti. Tudi maska je bila primerna. Operetni Paganini ni namreč po zasnutku avtorjev fotografski posnetek zgodovinske, resnične Paganinija. Ob spevih, ki zavzema med njimi orednje mesto znana ariza »Rad poljubljal sem žene«, se je pokazala skrbna tehnična izsolanost B. Sanejcovega lirčnega tenorja. V spevih zelo dobra v igri odlična ter prepričljiva je bila Ana Eliza M. Mejnjkove, ki je učinkovito prikazovala eleganco, samoljublje Napoleonove sestre z vsem last-

nostmi in slabostmi njene korziške krvi. E. Barbičeva je ljubljeno opereto ljubečega občinstva. Njene subretne sposobnosti ji dajejo upravičeno priznanje, ki se ne more ponašati z njimi nobena slovenska subretka, kar smo jih imeli. Talenti te stroke so pri nas zelo redko posejani. Poživljala je posamezne prizore z živahno igro dostojnih ples in mičnim spevi.

Komični duo v opereti predstavlja F. Milčinskega Bartucej in M. Sanejcova Pimpnelk. Pri niju čutiš različna prijava. Impresario F. Milčinskega je seriozno odtehtan, precej odmaknjen običajnim merilom plehke operetne burkavosti. O M. Sanejcino bi lahko rekli, da ni zasnoval svojega Pimpnelkja po načelih neke smehotorne improvizacije. Vsekako bi delno stopnjevana prefinjenost oblik povzdignila odrsko vrednost njegovih učinkovitih komičnih likov.

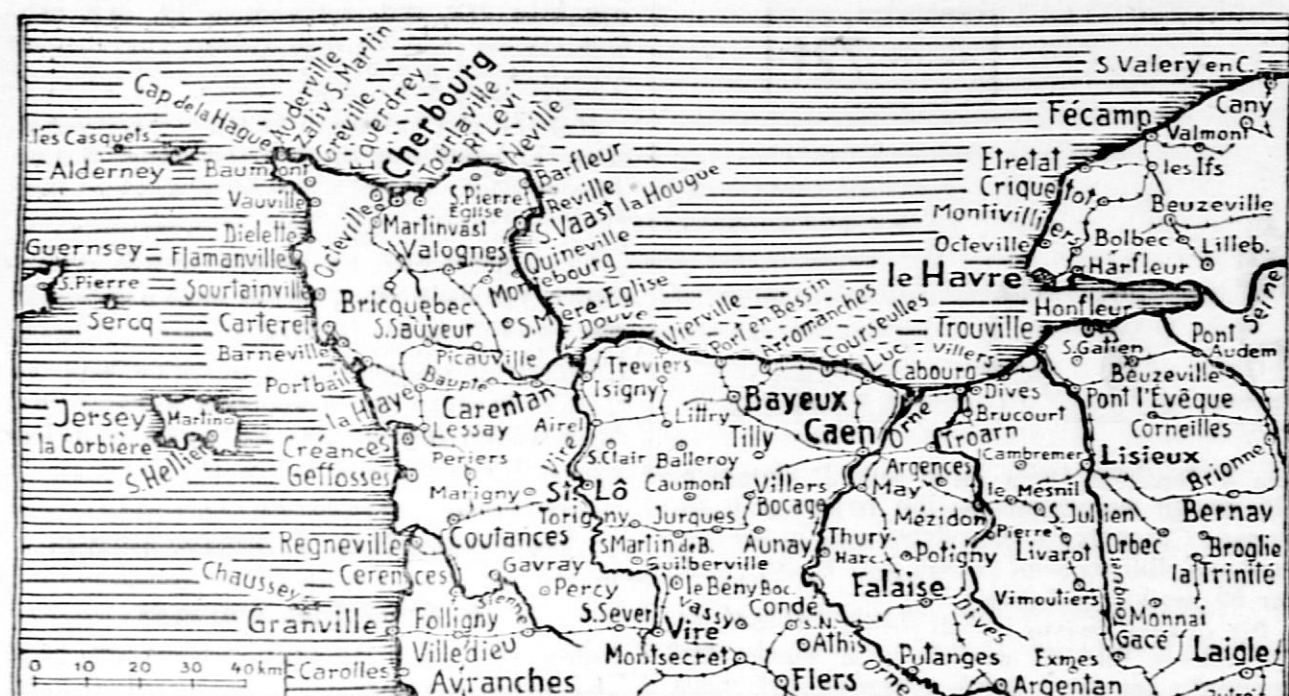
Nastopal je malone vse ansambl. Omeniti je še uspešno sodelovanje Angele Sanejcove kot dvorne dame, izvrstno plesalko S. Japljive. Humerjevega generala, originalno košto krčmarico V. Zamejčeve Gregorinovega gostilničarja, Simončičevega grbca Bepa, Marlenkovega obredarja itd. Scenična stran je bila poverjena inž. E. Franzu, ki je opravil svoje delo z okusom. Kostumski načrti so sad strokovnega znanja J. Villanova. Koreografski delež je Golovnov.

Obstojnost je sprejelo obe premieri z iskrenim priznanjem sodelujočih, ki so jim bili

Mesec dni invazije

Žilava nemška obramba je prekrizala vse načrte in račune invazijskih strategov — Priprave za siliščen spopad

Mesec dni je že poteklo, odkar so poskušali Angloameričani s svojo številčno in materialno premočjo izvesti odločilni napad na Evropo. S svojim izkrcanjem ob Normanski obali so nameravali izvesti bliskovit udar. Ta nakana pa se jim je izjalovila spričo budne čuječnosti nemških vojakov ob Atlantiku in razvoju borb na ozemlju obalnemu pasu je dal nestrane primere edinstvenega vojaškega poguma in žilave odpornosti. Do odločilne bitke se ni prišlo, vendar pa v vojaških krogih opozarjajo na to, da se na obeh straneh z vztrajno odločnostjo vodijo priprave za največjo bitko, do katere mora priti. Tudi nova izkrcanja sovražnika na drugih odsekih Atlantske obale so verjetna.

O trenutnem položaju na invazijskem področju podaja vojni poročevalec Alex Schumalfuss na podlagi svojih lastnih opažanj na lico mesta naslednji prikaz:

Kdor hoče štiri tedne po začetku podat pogled o dosežanih razvoju invazije, mora stopiti k nemškemu vojaku, ki sedi v zemljskih luknjah ali v oklepniku ter preži na sovražnika. Če bi bilo šlo vse po načrtu sovražnikov, potem bi bila bitka, ki bi imela odločilni uspehu ali neuspehu tega podjetja in s tem morda tudi o izidu ali vsaj o nadaljnjem razvoju vojne, že končana. Ta bitka bi se bila morala odigrati v trenutku, ki bi bil za braniteljske celine, ki bi bil moral gledati na izkrcavalne možnosti porazdeliti svoje sile na slehernem mestu na stotine kilometrov dolge obale, skrajno neugoden.

Spričo žilave odpornosti nemških divizij pa je običajni sovražnik na meji mostišča, ki še ni dovolj globoko, da bi mu dopuščalo širše operacije. Sovražnik bo morda nekega dne ta prostor dosegel, ker mora priti do odločilnega spopada, za katerega bo z nemške strani odkazan prostor, ležeč izven področja nadmočnega sovražnega topništva. Da ima nemško vojno vodstvo v svojih rokah izbiro prostora že v prvem razdobju invazije, je največja za sluga nemških vojakov, ki so s svojo žilavo odpornostjo proti premoči v letalstvu, oklepniških in topniških ustvarili možnost strateškega razporeda v razdobju, ki je potrebno za razporeditev velikih vojaških oddelkov na pozorišču bodoče velike bitke.

Iz najdenih dokumentov in iz izpovedi ujetnikov je razvidno, da je sovražnik še le sedaj dosegel ozemlje, ki bi ga bil moral po svojih načrtih zasedeti že 8. odnosno 12. junija. Ta izguba na času je mnogo hujša kakor vsaka izguba v bodoče, ker spada v prvo razdobje invazije. Prostor, ki so ga danes zasedle nemške čete, bi moral biti že davno v posesti Angloameričanov, kajti potreben jim je za zbirališče in za pripravo za veliko bitko. Sedaj si ga morajo šele priboriti v posameznih krajevih napadih s skrajno hudimi žrtvami. Te žrtve so mnogo večje, kakor pa sta pričakovale Eisenhower in Montgomery, ki sta sedaj prisiljena segati že po oddelkih, ki bi morali nastopiti šele mnogo pozneje.

Gotovno ni pretirano, če se tudi ob najprevidnejši oceni podpira učinek novega nemškega orožja »V 1«, ki ga ima na do-

voz v Normandijo in na razpoložanje angloameriških vojakov. Stalno ogrožanje invazijske centralne položaja na normandjsko bali prav gotovo ni olajšalo. Verjetno pa so posledice še mnogo hujše. Že prvi mesec je pokazal, da se v petem letu vojne ne da več upoštevati stara angleška metoda, po kateri so morali drugi krivati zanje. Angleži morajo sedaj preživeti svojo lastno kri in izgube, ki so jih imeli že v prvem mesecu in ki bodo še vedno bolj naraščale, gotovo ne bodo prečile angleškega prebivalstva, da vodi invazija k nagli zmagi.

Že mesec dni se bore sedaj Angleži in Američani zgolj za to, da bi si pridobili ugodno izhodišče. Čas, ki je potekel od 6. junija dalje in ki ga je nemško vojno vodstvo naravnost vsestransko izkoristilo, prav gotovo ni delal za napadalce. Že danes pa se lahko reče, da se bo bližajoča invazijska bitka odigrala na prostoru in v času, ki bo za branilce Evrope ugoden in kakor jo bodo sami določili. Dotlej se bodo morali Angleži, ki nosijo glavno breme na doseženem mostišču, pač še nadalje boriti za vasko ped zemlje. Izgube in obrobe, ki so naravna posledica take borbe za vsak najmanjši kraj, za vsako cestno križišče in ponekod celo za posamezne skupine dreves, so na nemški strani docela naravno neprimerno težje. Toda prebita vprašanja pri tem ne igrajo nikake vloge, kajti sedanja vojna je še daleč preko onega obdobja, ko se obramba ali prepuštev kakega kraja ne ravna več zgolj po načelu štedenja krvi.

Za nemško vojno vodstvo je sedaj načelnega pomena, da je pripravljeno za veliko bitko, tako da se bo ta bitka končala z zmago. Siloviti oženj iz vseh kalibrov kopnega in mornariškega topništva, neprestani letalski napadi in navalni težkih sovražnih oklepnikov niso mogli niti za trenutke omajati odločnosti in vztrajnosti nemških grenadirjev, ki stoji ob robu sovražnega mostišča. Angleži se sicer baha, ki s svojo materialno premočjo, toda njim nasproti stoji nemški vojak, ki kot posamezni bоре doprinaša številna junaštva, v katerih se zrceli celotni uspeh nemškega branika ob Atlantiku.

Evropa in vzhod

Z novo sovjetsko ofenzivo je stopilo vzhodno bojišče zopet v osrednje pozornosti. Silna prostranstva vzhoda pa nalaga gledanju in presoji položaja docela drugačnega merila, kakor pa smo jih sicer vajeni. V razklenjeni Evropi poteka življenje v docela drugačnem ritmu, kakor na vzhodu in tempo našega življenja in našega mišljenja se le težko prilagodi prekomernosti vzhoda na prostoru, času in na ljudeh. Zaradi tega tudi nima v vojnih dogajanjih na tem področju posebejno mesto, posamezna višina ali posamezna pokrajina tistega pomena, kakor ga ima v naših razmerah. Da se pri tem spopadu s tem brezprostornim gigantskim nasprotnikom tudi nemškemu vojno vodstvu vsiljujejo drugačna merila, je povsem naravno in zato je treba tudi gledati na položaj na vzhodu in na ves zgodovinski razvoj spopada med Evropo in ruskim velikanom s tega vidika.

Sovražna propaganda je že davno prenašala s spomini na Napoleonovo pohod proti Rusiji in napoveduje tudi sedanji vojni sličen konec. Čeprav bi ne upoštevali, da je bila takratna Evropa notranje neslozna in da so takrat narodni Napoleonovi vlado smatrali za tlenjino in samo čakali na trenutek, da bi se mu mogli upreti je vendar danes položaj docela drugačen. Treba je samo pogledati na začetek in konec vojnege pohoda v letih 1812 do 1914 in na prostor, na katerem se je ta pohod razvijal. Napoleon je prišel do Moskve in končal svoj vojni pohod v Parizu. Z Avstrije in Prusi so vkorakale tudi ruske čete v prestolnico premagane Francije. Če se poišče približno središče tega ogromnega bojnega področja med Somo in Moskvo, potem je to središče nekako pri Krakovu. Za Krakovo in Poznanj pa je bil, kakor znano, najhujši spor na dunajskem kongresu na katerem je Metternich le z največjo težavo in s pritiskom premaganih Francozov prepričal, da te trdnjave niso prišle v rusko posest.

Ze čez pol stoletja je prišlo do novega spopada, znanega pod imenom »krimska vojna«. Če pogledamo na bojno področje te vojne, vidimo, da se razprostira od Zelenih vrat do obal Krimskega polotoka. Središče tega področja je nekako ob izlivu Dunava, za katerega se je bil hud boj na pariškem mirovnem kongresu.

Tudi prva svetovna vojna je bila spopad evropskih sil v Rusijo, čeprav je velik del zapadne in južne Evrope bil na strani sovražnika. Osrednjim silam je uspelo razbiti ruskega kolosa, ki je prodrl leta 1915.

že na karpatske vrhove in pred vrata Krakova ter leta 1914. v Vzhodno Prusijo. Če priključimo drugo svetovno vojno temu

razmotirvanju, vidimo, da zavzema vojno področje zopet sličen ogromen prostor. Zapadna meja je nekako ob demarkacijski črti iz leta 1939, torej okrog Lvova, njegova vzhodna meja pa pri Stalingradu ob Volgi. Med Lvovom in Stalingradom so se gibali boji sem in tja in središče tega prostora je nekako v velikem loku Dnjestrja, pri Dnjepropetrovsku in Krivem Rogu.

Zelo poučno pa je ta bojna področja štirih velikih ruskih vojn v zadnjih 150 letih posmatrati kot celoto in si predložiti premikanje njihovih središč. Od Krakova do izliva Dunava, odtod do Kijeva in od tam do Dnjepropetrovska se je premikalo to središče. Slo je torej vedno dalje proti vzhodu. Borba med Evropo in Rusijo je

Amerika brez krinke:

Isti ljudje in iste metode

kakor v prvi svetovni vojni

Vso ameriško politiko vodijo in diktirajo za kulisami židovski plutokratski velekapitalisti, ki streme za tem, da bi si dokončno zaslužili izkrvavljeno Evropo

Vstop Zedinjenih držav v prvo svetovno vojno je prinesel ameriškim plutokratom zlato dobo dotlej neslutene obogatitve. Z Wilsonovo napovedjo vojne centralnim velesilam Nemčiji in bivši Avstro-Ogrski je bila odprta pot ameriškim velekapitalistom do toliko zaželenega neomejenega vodstva ameriškega ljudstva, ki si je nakopalo z vstopom Zedinjenih držav v vojno na svoje rane suženjstvo ameriškim plutokratom. Skupni ameriški vojni izdatki so znašali od 6. aprila 1917, ko so vstopile Zedinjene države v vojno; pa do 31. oktobra 1919, ko je zapustila poslednja četa ameriške vojske Evropo, 34 in pol milijard dolarjev. Čisti dobički ameriške vojne industrije pa so znašali od 1. januarja 1916 do julija 1921, ko so bile izvršene poslednje nabave na račun države, okoli 38 milijard dolarjev.

Najbolj se je razveselila izbruhla svetovne vojne in kasnejšega vstopa Zedinjenih držav v evropski spopad Morganova družina. Baš pred izbruhom svetovne vojne je bila zaradi okoli pol milijarde velikih izgub pri svojih železniških podjetjih v precej neprijetnem položaju, čeprav je skušala prevreči večji del teh milijonskih izgub na ledja malih lastnikov delnic in obveznic svojih železniških družb. Sredi poletja leta 1914 je bil finančni položaj Morganovega koncerna tako napet, da so nekateri že celo napovedovali njegov polom. Z izbruhom svetovne vojne pa se je položaj preko noči spremenil v korist Morgancev. Postan so namreč glavni finančni zaupniki angleške in francoske vlade v Zedinjenih državah. Prevzeli so tudi oddajo vseh narodnih vojnega gradiva pri ameriških industrijskih podjetjih za obe vojskujoci se državi. Zaman je opozarjal državni tajnik William Bryan prezidenta Wilsona, da

bodo Zedinjene države zaradi Morganovih kupcij z Angleži in Francozi prej ali slej potegnjene v vojni spopad.

Medtem je vesoljni ameriški tisk, stoječ v službi ameriških velebogatašev, načrtno hujškal ameriško ljudstvo proti Nemčiji in ga pripravil duševno za vstop v vojno. Pierpont Morgan je leta 1915 srečno spravil pod streho prvo 500 milijonsko posojilo zapadnim velesilam. Sledila so nova posojila, ki so znašala leta 1917 že milijardo in pol dolarjev. Strateški položaj Angleije in Francije je postalaj pomlad leta 1917 vse težji in nevarnejši. Ameriški plutokrati so se resno pričeli bati, da bodo morda na koncu izgubili stotine in stotine milijonov dolarjev, naloženih v vojnih posojilih Angliji in Franciji. Edino rešitev so videli v naglem vstopu Zedinjenih držav v evropsko vojno. Napeli so vse sile in končno uspeli, da je prezident Wilson predložil kongresu napoved vojne Nemčiji in njenim zaveznicam. Takoj po napovedi vojne je bilo razpisano prvo ameriško državno »posojilo svobode«. Na račun tega posojila je takoj izplačal minister financ J. P. Morganu 400 milijonov dolarjev na račun kritja zaveznških dolgov pri Morganovemu koncernu. Po napovedi vojne je pričela ameriška vlada širokogrudno financirati vojne evropske zaveznike in jim odobrila časoma 9 in pol milijarde dolarjev kreditov. Zavezniki pa niso prejimali izplačil v gotovini, nego samo vojno gradivo. Gotovina je romala v blagajne ameriških velebogatašev, ki so si zadovoljno meli roke in kovičili vse nove skladovnice zlata v svojih tresorjih. Konjunktura, ki so jo preživljali, je daleko presegala tudi najbolj rožne napovedi največjih optimistov med njimi. Tečaj delnic so rastle od dne do dne v vse bolj neslutene višine. Povprečni dvig tečajev

važnejših podjetij za izdelovanje vojnega gradiva je dosegel 600 odstotkov predvojne cene. Z dviganjem tečajev pa so se divljale tudi cene vojnega gradiva, ki so ga dobavljali ameriški plutokrati krvavečim evropskim narodom. Dočim so prodajali leta 1914 še tona razstreliv po 12 dolarjev, so leta 1917, zahtevali za enako razstrelivo že 42 dolarjev.

Plutokratska oligarhija pa je poskrbela tudi za to, da je še pred vstopom Zedinjenih držav v prvo svetovno vojno zasedla vsa mesta, ki so bila določena za nabavo in oddajo vojnega gradiva, s svojimi zaupniki in predstavniki. Izbrani svet plutokratov je varno sedel v ravnateljskih pisarnah in po naslonjajih upravnih svetov, običajne državljane pa pošiljal preko Atlantika v klavnico na zapadno fronto, kjer so se morali Američani leta 1917. prav tako kakor danes prepričati, da je vojna v Evropi prokleto resna in krvava zadeva in da izgleda docela drugače, kakor pa po opisih in napovedih plačalnih ameriških vojnih priganjačev. Po želji te gospode je bil takrat imenovan dotlej popolnoma neznan židovski borzni spekulant Baruch za načelnika vsega vojnega urada za vojno industrijo. Ta mož igra tudi danes odločilno vlogo v vojni politiki Zedinjenih držav in kuje s prošlimi tovaršim Morghentanom dalekosežne načrte, kako bi zaslužili Evropo za večno podjarmom ameriške plutokracije. Oba moža sta obdana s celim vncem bolj ali manj zloglasnih borziancev in spekulantov, ki so nihali skozi leta na lasu med svojimi uradi in zaporji Sing-Singa. Baruch je tudi že v prvi svetovni vojni poiskal sodelovanje Edwarda S. Stettinusa, desne roke Morgancev, ki danes kroji na konferencah s Churchillom in Ednom usodo in podobo Evrope, kakršno so si zamislili njegovi milijarderski delodajalci.

Po prostranstvu Oceanije

se bje usodna brrba na življenje in smrt za prepored in osvoboditev Vzhodne Azije

V metehu usodne borbe na življenje in smrt za ohranitev tisočletnih pridobitev evropske civilizacije in za izgradnjo nove Evrope nekako izgubljamo iz vida gigantsko borbo, ki jo bje na neizmernih prostranstvih Pacifika Japonska za zmago Nove Azije. In vendar se bje bitka na Pacifiku prav tako za zmago zamislje nove Evrope kakor se bje na ručih stepah in normandjskih poljih in travnikih za izgradnjo nove Azije. Obe borbi sta danes neločljivo in usodno povezani med seboj ter ju moramo zato presojati in zasledovati z enako pozornostjo.

Pacifik prekaša po svoji površini skupno površino Atlantika in Indijskega oceana. Dočim sta ta dva skoraj brez večjih otokov in otokskih skupin pa je Pacifik prenatrpan z večjimi in manjšimi otokskimi skupinami ki se razprostirajo med obema povratnikoma od Indonezije in Avstralije proti vzhodu. Otoki teh skupin so po površini tem večji, čim bližje so zapadu. Največji med njimi je Nova Gvineja. Vsa ta otocja so posejana po površini, ki presegajo površino Azije. Tisoče in tisoče otokov imajo slično podnebje, podobno rastlinstvo in sorodno si živalstvo. Zaradi tega upravičeno razpravljamo o njih kot o posebni zemljepisni skupnosti s skupnim imenom Oceanija. To ime so uvedli francoski zemljepisci in docela ustreza bitni povezanosti kopnine in morja v teh krajih.

Zaradi svoje geografske lege spadajo otocja Oceanije med tiste zemeljske predele ki so jih Evropejci najpozneje odkrili. Kristof Kolumb je podcenjeval v svojih računih in zamislih obseg naše zemlje in je mislil, da je pri stal v Indiji, ko je odkril Ameriko. Pacifiški ocean je odkril šele leta 1513 Balboa, ko je bil prekorak pri iskanju zlatonosnih dežel Panamsko ožino in se znašel na bregovih novega oceana. Krtstl ga je za Južno morje. Neizmerno prostranstvo Južnega morja je odkril nato Magaljan, ki ga je prevozil sledeč jugovzhodnemu p. atu. Slučaj je hotel da ekot tedne ni odkril niti enega izmed tisočletnih otokov Oceanije, dokler ni s svojimi pogumnimi mornarji prstal sestradan in umirajoč od žeje na otokih s tatinskimi prebivalstvom. Krtstl jih je zato za Tatinske otok. Pozneje so jih prekrtili in stoji danes v osrednje velike bitke za Pacifik z imenom Marijani.

Po svoji legi predstavljajo strateško nadvse važno otocje, ker nudijo modernim težkim bombnikom močnost za poletje na japonske otok. Med Marijani je strateški najbolj pomemben zaradi svojih letališč otok Saipang, kjer odločajo že nekaj tednov sem hrabri japonski vojski vsem napadom številčno in tehnično nadmočnih ameriških čet. Ko je Magaljan nadaljeval od Marjanov svoje potovanje proti zapadu je odkril Filipine ki jih je proglasil za špansko posest.

Od zapada proti vzhodu so prvič prejadrali Pacifik šele leta 1565. Pozneje so odkrili španski mornarji še Salomone in Nove Hebride ter Torresov preliv med Novo Gvinejo in Avstralijo. Odkritja španskih mornarjev pa je držala španska admiraliteta tako tajno, da so morali mnoge otok odkriti ponovno šele v 18. in 19. stoletju.

Po obdobju delovanja španskih mornarjev raziskovalcev je sledila doba odkritij nizozemskih mornarjev, ki so po letu 1642 sistematično raziskovali Pacifik v vzhodni smeri od otoka Jave. Pr tem so odkrili Avstralijo in

soedne otok. Glavni in najbolj zaslužni raziskovalec Pacifika pa je postal Anglež James Cook, ki ga je trkrat prejadral in prvi točno vriskal novo odkrita otocja in otok v pomorske zemljevide. Cilj prvih dveh njegovih raziskovalnih voženj po Pacifiku je bila rešitev skrivnostnega vprašanja obsega in površine nove odkrite Avstralije. Na tretjem potovanju je iskal severnovzhodno pasajo. Na tem potovanju je odkril Havajske otok, kjer so ga leta 1779. domačini ubili. S Cookom se je pričelo obdobje znanstvenega preskovanja Pacifika in Oceanije, ki je trajalo vse do današnjih dni, ko grme nad neizmernimi prostranstvi Tihega oceana salve težkih dalekosežnih topov

Branik Evrope ob Jadranu

Ko so lanskega septembra nemški in hrvaški vojaški oddelki zasedli Hrvatsko primorje, so bili postavljeni pred težavno nalogo, zavarovati to področje tudi proti morebitnemu napadu od zunaj. To delo se je, kakor poudarja tednik »Neue Ordnung«, takoj pričelo z vso odločnostjo. »Daily Telegraph« je nekoč objavil, da je dovolj razloga za predpostavko, da je bil v Teheranu izdelan tudi načrt za invazijo na Balikanu in to v vseh podrobnostih, da bi se na ta način odprla pot do Nemčije skozi Podunavje. To naj bi se izvedlo s skupnimi operacijami anglo-ameriških čet z Jadranskega in Sredozemskega morja in sovjetskimi čet s Črnega morja. Končno je vedel Reuter konec marca povedati o načrtih za izkrcanje na mnogih krajih Dalmacije in o predoru čez Dunav, nadalje o združitvi s sovjetskimi oddelki, da bi nato skupno čez Dalmatsko okorakali v Berlin. Prav tako je pisal tudi »News Chronicle« o tem, da se bodo morda v bližnjih tednih anglo-ameriške in sovjetske čete borile v skupni akciji pod skupnim vrhovnim poveljstvom in v najtesnejšem taktičnem sodelovanju. Brez oziroma na najrazličnejše vesti in komentarje o namenih plutokratsko-sovjetskih zaveznikov so oddelki utrjevalnega

pionirskega štaba pristopili k izvedbi načrtov, ki naj zavarujejo jadransko področje proti sehnemsku še tako silnemu napadu od zunaj. To nalogo je olajšalo dejstvo, da predstavljajo Dalmacija že sama po sebi prirodno trdnjavo. Za najskromnejšimi sredstvi je bila na ta način omogočena izgraditev mogočnega branika ob Jadranu. Za primer naj navedemo samo nekaj števk, nanašajočih se samo na en prostorno omejen kaktirnih je vzdolj dalmatinske obale vse polno. Na tem odseku je bilo zgrajenih 293 objektov, pri katerih je bilo treba razkopati 50.000 kubičnih metrov skalovja, a je bilo pri tem potrebnega samo 13.000 kubičnih metrov železobetona. Iz tega se vidi, kako je bil vsak kubični meter izkopanega skalovja s prilagoditvijo prirodni razčlenjenosti pokrajine v primeri z drugimi sličnimi utrditvami potrojen in vsak kubični meter železobetona postoteren, kar je omogočilo, da je bila v najkrajšem času zgrajena vzdolj Jadrana ena sama, dasi razčlenjena utrjena postojanka. Zasedena s preizkušeni borci nemške vojske in zavezniki tovariši bo ta jadranski branik v enaki meri izpolnil svojo nalogo pri obrambi Evrope, kakor na drugih evropskih mejah.

Nemci so strašni v obrambi

Zeneva, 9. jul. Londonska poročila o napredovanju invazijskih bojev so skromna in trezna. Vendar je v njih mnogo protislovij.

Tako govori Ward Price v dnevniku »Daily Mail« o »dobrem napredovanju Američanov in Kanadcev, ugotavlja pa takoj, da so bitke med Nemci in Američani zelo hude. Nemci sprožijo vedno nove protinapade, tako da Američani sploh ne morejo prodirati. Isto je tudi s kanadskimi četami.

Drugi dopisniki z invazijskega bojišča, kakor Ronald Matthews od »Daily Maila«, opravčujejo slabo prodiranje zopet s težavnim ozemljem. Borijo se za grmovje, polja in sadovnjake, pri čemer se sovražnik jako dobro kamuflira in ga Američani sploh ne vidijo. Matthews se sprašuje, ali niso morda Angleži in Američani doma že razočarani nad počasnim napredovanjem invazijskih čet.

»S strašno odločnostjo se bjejo Nemci na področju pri Carpiquetu, beleži »Daily Sketch«. V zadnjih 24 urah je bil ta njegovo poročevalec na neki postojanki, ki so jo prestopano obstreljevalne nemške havbiče. Edini vtis, ki ga je nanj napravilo bojišče je: »pravi pekla«.

Cilj židov — židovska palestinska država

Izmir, 2. jul. Politični tajnik »Jewish Agency« Mozas Schortock je izjavil na nekem zborovanju v amfiteatru v Haifi, da ni resnični cilj sionistične politike le izposlovanje dovoljenja za naseljevanje židov v Palestini, temveč ustanovitev židovske države, ki bi naj obsegala vso Palestino. Kljub angleški »Bell« knjigi pa prihaja dnevno mnogo židov v Palestino. V Haifu je pred kratkim dospelo 571 židov iz Irana in 198 židov iz pokrajine Jemen.

Izmir, 9. jul. Ojačenje britanskih čet v Palestini tolažilo v tamkajšnjih ofcielnih krogih s potrebo pomirjenja nemirov zaradi poostre židovsko-arabskega spopa. Kakor je bilo opaženo, so posebno ojačili oklopne enice. Stalni napadi na petrolejske vode v Siriji, Transjordaniji in Palestini, neprestani nemiri in sabotaže v Siriji potrjujejo te navedbe. Šele pred kratkim je bil s silo zatrt nemir v kopalnišcu Saradza pri Damasku, pri čemer je bilo ubitih 7 ljudi, 9 pa ranjenih.

Kakor se je zvedelo, je bila britanska vojaška uprava prisiljena zaprositi za ameriške čete iz severne Afrike. To je na redila vsekakor iz »političnih« razlogov, da bi razdelila odgovornost v poostrenem položaju za zatiranje arabskega gibanja v Levantu tudi na Zedinjene države. Arabci vladajo v tem britansko slabost, na drugi strani pa krepi židovsko politiko, ki se naslanja vedno bolj na dobrotnike iz Zedinjenih držav. Židje vidijo v Zedinjenih državah glavno oporo za svoje sionistične aspiracije.

Znamenit ljubljanski jubilej:

General Rupnik — 100. ljubljanski župan
Te dni poteče 440 let, odkar ima Ljubljana pravico voliti župana

Prihodnje dni bi lahko slavili pomemben jubilej: 13. julija bo poteklo 440 let, odkar je Ljubljana dobila prvega župana. Starejša zgodovina Ljubljane je še v marsikaterem pogledu precej nejasna, ker se najstarejši pisani viri niso ohranili. Zato tudi ni natančno dognano, kako je Ljubljana dobila svoje mestne pravice. Vendar vemo, da je dobila prvega župana leta 1504, torej sorazmerno pozno. Dokler mesto ni imelo župana, je bil prvi moč v Ljubljani mestni sodnik.

Pravico, da si sme Ljubljana sama voliti župana, je podelil mestu cesar Maksimilijan I. Iz cesarjevega pisma, ki je bilo napisano 29. februarja 1504 v Augsburgu, je razvidno, da je ljubljanski mestni sodnik z mestnimi svetovalci prosil cesarja, naj bi bilo mestu dovoljeno voliti župana. V prošnji je bilo rečeno, da mora mesto zaradi tega, ker je brez župana, trpeti marsikatero zamudo, nerednost in škodo. Cesarjevo pismo se dalje glasi: »Glede na zvestobo in na koristne usluge, ki so jih doslej ljubljanski meščani in njihovi predniki izkazovali cesarju in avstrijski hiši, podeljuje cesar mestu zaproseno pravico, da bo mesto tako postalo urejena in napredujoča občina. Meščani naj volijo poslej vsako leto spretnega, spoštovanega in poštenega moža kot župana, ki mora prisesti po predpisih in čigar dolžnost bo, da pospešuje ugled, koristi in napredek mesta ter da opravlja vse posle, ki spadajo v področje župana. Najstrožje je prepovedano pod globo 10 mark v zlatu kratičiti mestu Ljubljani in njenim zastopnikom to pravico. To globo je treba razdeliti tako, da dobi polovico deželno knežja blagajna, polovico pa župan, mestni sodnik in ljubljanski svetovalci.«

O pravici, da sme Ljubljana voliti svojega župana, je pisal oče znanega ljubljanskega zgodovinarja I. Ludvika Schönleba, eden ljubljanskih županov, Ludvik Schönleben, ki je bil župan v letih 1652—1654. L. Schönleben je pisal ljubljansko kroniko na podlagi starega mestnega arhiva, ki se ni ohranil do novejših doh. Med drugim je zapisal za leto 1504:

»Viljem pl. Auerberg, najvišji dedno deželni maršal vojvodine Kranjske, je prišel s svobodo cesarja Maksimilijana I., da sme mesto voliti župana, v mestno hišo ter jo izročiti slavnemu magistratu mesta Ljubljane z lepim nagovorom, ki mu je v njem želel srečo.«

Motili bi se, če bi mislili, da Ljubljana ni imela mestne hiše, dokler ni imela župana. Toda Ljubljana je že prej uživala mnoge pravice, ki je zaradi njih bilo mesto v pravem pomenu besede. Za upravne in sodniške posle so bili potrebni tudi primerni prostori. Turjaški je naznanil Ljubljani izredno pomembno novico, da je mestu pri-

znana pravica voliti župana, na posebnih slovesnostih v mestni zbornici, v mestni hiši, ki je bila sezidana že leta 1484, natančno pred 460 leti. Še prej je pa mesto imelo svojo hišo nekje na Starem trgu. Kraj prve ljubljanske mestne hiše ni natančno dognan.

V mestni posvetovalnici ali zbornici so se zbirali že prejšnje čase mestni svetovalci. Mestni svet se je delil na »notranje« in na »zunanje« svet. Notranji svet je štel dvajset članov. Valvasor poroča, da so se notranji mestni svetovalci zbirali k svojim sejem v purpurnih, razkošnih oblekah kakor beneški plemiči. V starih časih je Ljubljana zelo varovala svoj ugled in meščani so bili nenavadno ponosni. Njihov ponos je pa tedaj tudi slonel na blagostanju mesta. Posebno je cvetela v Ljubljani trgovina in dobro so bile razvite obrti. Ljubljana je v tisti dobi, ko je dobila župana, pridobila na svojem pomenu, ker je bila na pomembnem križišču kot oranik proti Benečanom na eni in proti Turkom na drugi strani. Mestni zunanji svet je štel 24 članov, ki so jih določili svetovalci notranjega sveta. Medtem ko so notranji svetovalci osili draga purpurna oblačila, so bili svetovalci zunanje sveta oblečeni v črne obleke. V začetku je imel volilno pravico z obema svetoma in županom vred 101 meščan.

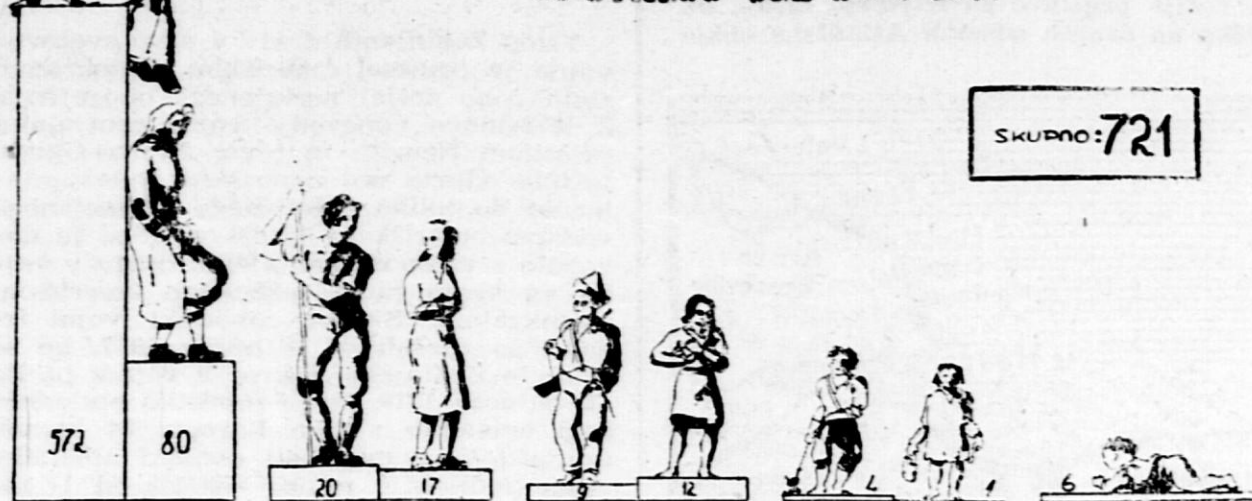
Za prvega ljubljanskega župana je bil izvoljen dotedanji mestni sodnik Ivan Lantheri, prednik plemiške rodbine Lantherijev. Novi župan je slovesno prisegel in bil ustoličen 13. julija, na dan sv. Marjete. Tako je postala tradicija, da so župana volili na dan sv. Marjete.

Ljubljana je bila deležna številnih pravic, ki jih mnoga druga mesta niso dobila. Številni cesarji so bili naklonjeni Ljubljani in ob vsakem obisku so podeljevali mestu posebne pravice. Cesar Maksimilijan, ki je podelil Ljubljani pravico, da mesto sme voliti svojega župana, je večkrat obiskal Ljubljano, in vselej ji je podelil kakšno svobodo. Pri obisku l. 1513 je v zaščito domače obrti zapovedal, da Ljubljanci ne smejo več naročati raznih izdelkov iz drugih krajev, da bi domači obrtniki imeli čim več zaslužka.

Znan je seznam vseh ljubljanskih županov; v mestni posvetovalnici so imena ljubljanskih županov vklesana v marmornati plošči. Po novejših dognanjih so pa v tem seznamu večje nepravilnosti. Če bi bil seznam zanesljiv, bi bil general Leon Rupnik stoti ljubljanski župan. Ivan Lantheri, prvi ljubljanski župan, je županoval le do leti dni. Njegov naslednik je bil Gregor Langer. Za njim se je razvrstila na ljubljanskem županskem stolu vrsta pomembnih mož, ki so si s svojim delom za Ljubljano zagotovili časten spomin.

Zgledno delo Odbora za preskrbo povratnikov in pribežnikov
številčno stanje oskrbovancev ob koncu junija 1944

PRIKAZ ŠTEVILČNEGA STANJA OSKRBOVANČEV
OBORA ZA PRESKRBO PRIBEŽNIKOV IN POVRTNIKOV
PO SPOLU IN STAROSTI
PO STANJU DNE 30.6.1944

V zadnji številki »Slovenskega naroda« smo objavili pregled dela Odbora za preskrbo povratnikov in pribežnikov od začetka njegovega obstoja do 15. junija tega leta. Pregled tega res zlednega in koristnega delovanja je z živim zanimanjem prečital prav vsak čitatelj, dajši so bili podatki le dokončni zato ni dvoma, da bo vsakogar zanimalo tudi nekaj podrobnosti. V ta namen podajamo podrobnejši pregled odborovega delovanja od 1. junija do 30. junija t. l. torej z najnovejšimi podatki. Obenem prinašamo tudi dve pregledni tabeli o celotnem stanju oskrbovancev in oskrbovank, ki ju zaradi tehničnih zaprek nismo mogli uvrstiti v prejšnjo številko.

Dne 30. junija 1944 je bilo številčno stanje oskrbovancev in oskrbovank 721. Na novo je prišlo v mesecu juniju 238 oskrbovancev, odlo pa je v juniju 320 oskrbovancev; število oskrbovancev se je torej znižalo za 82 oseb. Po spolu in starosti je bilo: odraslih: moških, starih nad 18 let: 572; žensk, starih nad 18 let: 80; skupaj odraslih 652; mladoletnikov od 9. do 18. leta 20, mladoletnic od 9. do 18. leta 17; skupaj 37; otrok: dečkov od 3. do 9. leta 9, deklic od 3. do 9. leta 12; skupaj 21; dečkov od 1. do 3. leta 4, deklic od 1. do 3. leta 1; skupaj 5; dojenčkov moškega spola do 1. leta 4 ženskega spola do 1. leta 2; skupaj 6. Vseh oskrbovancev in oskrbovank torej 721.

Po narodnosti je bilo: Slovencev vsega skupaj 551, in sicer: odraslih: moških starih nad 18 let 414, žensk, starih nad 18 let 69; skupaj 483; mladoletnikov od 9. do 18. leta 20, mladoletnic od 9. do 18. leta 17; skupaj 37; otrok: dečkov od 3. do 9. leta 9, deklic od 3. do 9. leta 12; skupaj 21; dečkov od 1. do 3. leta 3, deklic od 1. do 3. leta 1; skupaj 4; dojenčkov moškega spola do 1.

leta 4, ženskega spola do 1. leta 2; skupaj 6. Od drugih narodnosti so bili najmanjše zastopani: Črnogorci s 96 oskrbovancev in oskrbovankami. Bili so sami odrasli nad 18 let, in sicer 89 moških in 7 žensk.

Na drugem mestu so bili Srbi s 64 osebami. Od teh je bilo 61 moških in 2 ženske, nad osemnajst let ter 1 otrok v starosti od enega do treh let.

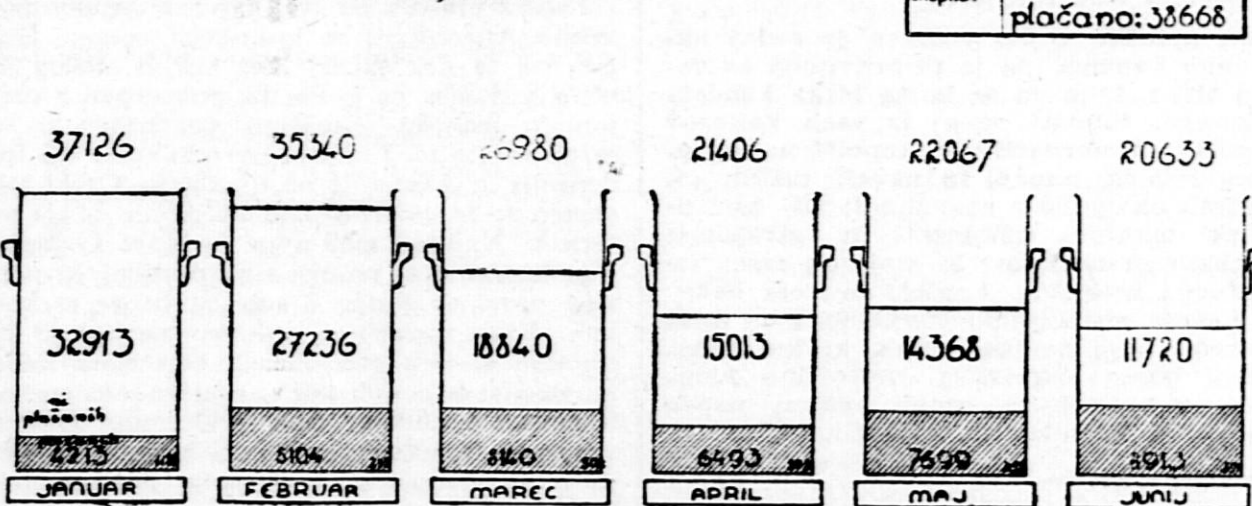
Nadalje je bilo oskrbovanih sedem Hrvatov nad 18 let starih, 1 Hrvat in 2 Hrvatice nad 18 let.

Dne 30. junija 1944 je prejemala hrano v odborovih kuhinjah 685 oskrbovancev, ki so bili takole porazdeljeni: v Delavskem domu 298 oseb, v Ljudski kuhinji 171 oseb, v Delavski zbornici 120 oseb v Železniškarijski menzi 70 oseb in v Marijinem domu 26 oseb. V teh kuhinjah je bilo v mesecu juniju izdanih 20.633 obrokov hrane, od teh 11.720 brezplačnih obrokov, 8913 obrokov pa so oskrbovanci, ki imajo delo, sami plačali. Plačani obroki znašajo 43.19% od celotnega števila izdanih obrokov. V popolni oskrbi (hrana in stanovi) je 447 oskrbovancev in oskrbovank, samo na hrani 238, samo na stanovanju pa 36, skupaj torej 721 oskrbovancev in oskrbovank.

Od oskrbovancev in oskrbovank, ki so v popolni oskrbi imenovane odbora jih stanuje v odborovih stanovanjskih prostorih na učiteljski 236, na Ledini 217, v Peruški ulici št. 6 pa 30; skupaj 483.

Preskrbljeno je tudi v zdravstvenem pogledu. Zdravniške oskrbe išče še zmeraj okrog 20 oskrbovancev in oskrbovank. V ambulanti na Ledini jih je 15, v bolnišnici v Kolmanovem gradu pa 46. Najčestši bolezenski primeri so tvorili: živčna oslabelost, revmatizem, boleznii želodca, rane itd.

Prikaz izdanih dnevnih obrokov hrane oskrbovancev Odbora za preskrbo pribežnikov in povratnikov izdanih v posameznih mesecih od 1. jana do 30. junija 1944.

Ljubljansko šolstvo v vojnih letih
število šolskih zavodov se je povečalo, število učencev pa je ostalo v glavnem nespremenjeno

Razumljivo je, da vojne razmere vplivajo kolikor toliko tudi na šolstvo, vendar nam številni podatki o ljubljanskih šolah kažejo, da v zadnjih letih, do zadnjega šolskega leta v splošnem ni bilo bistvenih sprememb. V Ljubljani je seveda največ ljudskih šol. Do šolskega leta 1938-39 je bilo v Ljubljani 23 ljudskih šolskih zavodov, v zadnjih letih jih pa je 27. Same osnovne šole so imele v šolskem letu 1941-42 136 oddelkov, v letu 1942-43 pa 161. Število učencev je namreč naraslo. Zanimivo je gibanje števila učencev v zadnjih šolskih letih. V letu 1938-37 je bilo 6242 učencev, leta 1937-38 6165, leta 1938-39 6178, leta 1939-40 6218 in leta 1940-41 5640, leta 1941-42 5931 in leta 1942-43 6064. Vidimo torej, da je bilo število učencev največje leta 1938-37, narkar je začelo pojemati ter je bilo najnižje leta 1940-41. V zadnjih letih pa zopet počasi narasča. Iz tega na prvi pogled ni razviden vpliv vojne. Število učencev ljudskih šol v Ljubljani se je pa seveda več ali manj spreminjalo zaradi preseljevanja družin.

Število meščanskih šol je ostalo v zadnjem desetletju nespremenjeno: 9. Prav tako je ostalo nespremenjeno število razredov: 36. Število oddelkov se je izpreminjalo le malo. V letu 1942-43 jih je bilo 62. V zadnjih letih je bilo nekoliko manj učencev kakor pred vojno. Ob koncu šolskega leta je bilo v letih 1936-37 2508 učencev, leta 1937-38 2540, leta 1938-39 2323, leta 1939-40 2207, leta 1940-41 2199, leta 1941-42 2007 in leta 1942-43 1759.

Srednješolskih zavodov smo imeli v Ljubljani do leta 1939-40 7, poslej pa 9. To se pravi, da je srednjih šol prav toliko kakor meščanskih. V šolskem letu 1942-43 so vsi zavodi šteli 71 temeljnih oddelkov, vseh oddelkov pa 183. Učnega osebja je bilo 366, med tem 255 rednih profesorjev. Ob koncu šolskega leta 1942-43 je bilo na ljubljanskih srednjih šolah skupaj 5905 učencev. V letih od 1936-38 do 1942-43 se je število dijaštva gibalo od 5812 do 7607. Najvišje število učencev je bilo ob začetku sedanje vojne, v šolskem letu 1939-40. Na število učencev je vojna sicer nekoliko vplivala, vendar ne tako zelo, kakor bi pričakovali.

Posebej je treba k srednjim šolam še prišteti srednjo glasbeno šolo v Ljubljani. V

tej šoli se je število gojencev med vojno gibalo tako: V šolskem letu 1939-40 je bilo skupaj 146 gojencev, in sicer 86 moških in 60 deklet. Moški so prevladovali v vseh letih do šolskega leta 1942-43, ko je bilo gojenek 99, gojencev pa samo 96 (skupaj 195). V letu 1940-41 je bilo skupaj 169 gojencev in leta 1941-42 201. Najmanj gojencev se posveča glasbeni teoriji. Največ gojencev, ki so izbrali to stroko, je bilo lani, in sicer 9. Predvsem se posvečajo solopetju, dalje klavirju in orglam ter orkestralnim instrumentom. V šolskem letu 1941-42 se je posvetilo solopetju 62 gojencev, naslednje leto 56; klavir in orgle je izbralo leta 1941-42 59 gojencev, naslednje leto 66; orkestralne instrumente se je učilo v istih letih 65 odoeno 56 (naslednje leto 61). Dramatski umetnosti se je posvetilo leta 1941-42 10 gojencev, v letu 1942-43 pa 8. V šolskem letu 1942-43 je izdelalo letnik z izpitom skupaj 105 gojencev, a 65 gojencev ni izdelalo.

Razen tega moramo k srednjim šolam še prišteti dve učiteljski, ki sta imeli v letu 1942-43 7 temeljnih razredov, 27 rednih profesorjev, vsega učnega osebja 44 in ob koncu šolskega leta skupaj 401 dijak. Vedeti moramo, da je bilo število dijakov na učiteljskih pred vojno mnogo nižje. Znano je, da je bilo preveč abiturientov ter da so številni mladi učitelji čakali na zaposlitev, kar se je pač moralo zrcaliti tudi v številu dijakov na učiteljskih. Ob koncu šolskega leta 1936-37 je bilo skupaj (dijakov in dijakinj) na obeh učiteljskih 177 gojencev, naslednje leto 116, leta 1938-39 174, leta 1939-40 293, leta 1940-41 517 (najvišje število!) in leta 1941-42 405.

Ljubljana ima še številne strokovne šole. Državni strokovnih šol je bilo v šolskem letu 1942-43 8, dalje dve samoupravni strokovni šoli in en enoletni trgovski tečaj. Državne strokovne šole so štete v 44 razredih skupaj 1157 učencev in učenek. V samoupravnih strokovnih šolah je bilo skupaj 163 učencev, v trgovskem tečaju pa 62. V vseh teh strokovnih šolah je bilo 1382 učencev, ki jih je učilo 190 učiteljev. Število učencev je celo malo naraslo, kajti leta 1941-42 je bilo v vseh strokovnih šolah 1365 učencev.

Med samoupravne strokovne šole v Ljubljani prištevamo: dvorazredno trgovsko šo-

lo zbornice za trgovino in industrijo in abiturientski tečaj iste ustanove. Po stopnji je treba k tem šolam še prišteti zasebne zavode in trgovski tečaj mestne občine, ki pa v zadnjih letih ni bil več prirejen. V zadnjih letih je deloval med zasebnimi učnimi zavodi samo Christofor učni zavod.

Med državne strokovne šole v Ljubljani spadajo: državna trgovska akademija, drž. dvorazredna trgovska šola, drž. delovodska šola, drž. moška obrtna šola, drž. ženska obrtna šola. Šola za glasbilo in zavod za ženski domači obrt. Vse te šole štejejo skupaj 30 vzporednic, 11 oddelkov in 3 oddelke. Državna trgovska akademija je imela v šolskem letu 1942-43 305 učencev, drž. dvorazredna trgovska šola 242, tehnična srednja šola 231, drž. delovodska 12, drž. moška obrtna šola 24, drž. ženska obrtna šola 108, šola za glasbilo 6 in zavod za ženski domači obrt 179 učenek.

Končno naj omenimo še gospodinjstvo šolstvo. V Ljubljani imamo naslednje gospodinjstvo šole: učiteljsko gospodinjstvo šola dr. Kreka, enoletno gospodinjstvo dr. Krekovo šolo, gospodinjstvo šola »Mladika« in gospodinjstvo šola za gostilničarske gospodinjke. Vse šole so štete ob koncu šolskega leta 1942-43 le 47 učenek, ki so šole izdelale. Izpit je napravilo 34 učenek. Največ učenek je štela učiteljska gospodinjstva šola dr. Kreka, in sicer 25; v enoletni gospodinjstvi dr. Krekovi šoli je bilo 10 učenek, v »Mladiki« in gostilničarski šoli pa samo po 6.

Preskrba Ljubljane s pitno vodo

Poleg vodovoda je stalno urejen tudi okrog 90 vodnjakov z zdravno pitno vodo za primer, da bi vodovod odpovedal

Ljubljana spada med mesta, kjer je poraba vode sorazmerno velika; to bi smeli s ponosom naglasiti, kajti za kulturno stopnjo je značilna tudi količina porabljenega vode. Med posameznimi večjimi mesti so velike razlike v povprečni porabi vode na prebivalca in dan, na kar vpliva več čimteljev. Mesto z dobro razvito industrijo, ki porablja predvsem vodo iz skupnega vodovodnega omrežja, porabi sorazmerno mnogo več vodovodne vode kakor nekatera druga mesta, ki imajo sicer morda bolj »kulturno lice«. V Ljubljani je pa industrija slabo razvita in večinoma načrpane vodovodne vode porabijo zasebniki kot življenjsko potrebščino.

Naše mesto je dobilo vodovod ob koncu prejšnjega stoletja; ker torej vodovoda nimamo še posebno dolgo, je še tembolj živa tradicija vodnjakov, zlasti, ker se je poslej mestno ozemlje širilo na predmestja, ki imajo tu in tam še vedno kmečki značaj. V središču mesta sicer ni več mnogo vodnjakov. Poskrbljeno pa je, da so stari vodnjaki primerno oskrbovani in voda je kmetijsko preiskana. Vodnjaki, ki nimajo zdrave pitne vode, ker so v njih odkrili škodljive kake, so označeni. Toda s tem ni rečeno, da voda, ki ni primerna za pitje, ni užitna. Prekuhana je uporabna. Zato bi lahko uporabljali vodo za kuho tudi iz mestnih vodnjakov, ki nimajo dobre pitne vode. To bi naj upoštevali prebivalci, če bi se pokvaril vodovod. V središču je okrog 90 vodnjakov, ki so vsi pod zdravstvenim nadzorom. V mestnem obrobju je dovolj vodnjakov. V okolici mesta so pa tudi močni studenci. Neki studenci je tako močan, da bi lahko dajal mestu na dan 100.000 litrov vode. Največja dnevna poraba vodovodne vode je znašala lani v Ljubljani 30.795, najmanjša pa 18.718 m³. Pri tem je treba upoštevati, da smo toliko vodovodne vode porabili na vsem mestnem ozemlju, torej je vsota poraba tudi v povsem kmečkih predmestjih, kjer imajo dovolj vodnjakov, da so lahko neodvisni od vodovoda, če bi se pokvaril.

Vodovodno omrežje se še vedno podaljšuje, kar je razumljivo, saj se mesto širi in neprestano se povečujejo predmestni kraji ter se zlivajo z mestom. Zato je seveda količina načrpane vode tudi od leta do leta večja. Iz razumljivih razlogov je potrebno tudi varčevanje z vodo v teh časih. Tako je v zadnjih letih mnogo manjša poraba vode za škropljenje cest. Vremenske razmere vplivajo zelo na porabo vode. Tako je ob suhih ter vročih poletjih porabljenega več vode že zaradi zalivanja vrtov. Toda tudi hud mrz vpliva na porabo vode. V hudih zimah meščani skrbijo, da ne zmrzne voda v vodovodnih napravah, zlasti v pritlikinah, kopalnicah in straniščih zato pustijo vodo teči. Zaradi tega je v hudih zimah mnogo večja poraba vode kakor v milih. To se je dobro izkazalo tudi v zadnjih letih, ko sta bili dve zimi sorazmerno mili. V pretekli zimi je bila poraba vode precej manjša, kar se bo pokazalo v letošnji skupni porabi vode.

V zadnjih letih je znašala količina načrpane vode (v m³): leta 1940 6.208.945, leta 1941 6.498.881, predlanskim 8.320.172 in lani 8.051.722. Število hišnih vodovodnih priključkov — ki nam kaže hkrati, kako se vodovodno omrežje čedalje bolj razprada ter širi — je znašalo v posameznih letih: leta 1939 5844, leta 1940 6083, leta 1941 6208, predlanskim 6270 in lani 6399.

Čitate in skrbno zasledujete opozorila in navodila o zaščiti pred letalskimi napadi, ki izhajajo dnevno v časopisju. Ne pozabite na te objave ter se točno ravnajte po njih!

Ali veste, kako je ravnati z ročno brizgalnico, gasilsko metlo in kako se gasi s peskom? Če niste, skušajte dobiti zadevna navodila, izveščajte se! Najboljši pripomočki nam nič ne koristijo, če jih ne znamo uporabljati.

Ali pregledujete orodje za hišno zaščito? Kramp, sekira, lopata, ki izpadajo iz ročice so le malenkost več vredni kot nič. — Zato hišni starešine, pa tudi sami stanovalci pazite na orodje in še danes pregledite v kakšnem stanju in v kje se nahaja.

V vsakem zaklonišču mora biti tudi hišna lekarna. Navodila za sestavo te lekarnice, kakor tudi potrebne recepte dobite na mestnem fizikatu. Vsaka zdravstvena pomočnica hišne zaščite pa naj ima še svojo ročno torbico za prvo pomoč.

Vse stroške za napravo in ureditev zaklonišča v okviru predpisov nosi hišni lastnik; ker pa gre za varnost vseh stanovalec in je sploh priložnostno zaščito treba razumeti kot tovariško obrambo proti skupni nesreči, je samo ob sebi razumljivo, da mora po svojih močeh s prostovoljnim delom pri urejanju hišne zaščite pomagati vsak stanovalec.

Ne pozabite vzeti v zaklonišča odeje, ker je prostor hladen in je potrebno več ur prebiti v njem precej časa.

Lani je dobila Ljubljana 12.538.780 kg živil

Živilskih nakaznic je bilo lani izdanih 1.083.333 — Ljubljana šteje danes okrog 96.500 prebivalcev

Veliko večino glavnih živil prejemamo od Prevoda (Prehranjevalnega zavoda) in razumljivo je, da je blagovni promet te ustanove precej velik. Količina blaga, ki ga razdeli Prevod trgovcem, se v posameznih mesecih mnogo ne spreminja, odnošno se spreminja le toliko, kolikor se število izdanih živilskih nakaznic. Število prebivalcev v Ljubljani se je v zadnjih letih precej spreminjalo iz raznih vzrokov, predvsem zaradi vseljevanj in izseljevanj, zato so večje ali manjše razlike v številu izdanih živilskih nakaznic v posameznih mesecih.

Prvo pravo vojno leto pri nas je 1941. čeprav se je vojna začela že 1939 in smo jo posredno čutili več ali manj že v začetku. Januarja 1941 je Ljubljana štela 88.700 prebivalcev. Aprila je prišlo do večjih sprememb v številu prebivalstva. Izbruhnila je vojna in iz mesta so odšli številni mobiliziranci, a večina se jih je vrnila po zlomu bivše Jugoslavije. Potem je pa število prebivalcev začelo narasčati zaradi prihoda priseljencev in italijanskega uradništva. Aprila 1941 je bilo izdanih 85.951 navadnih živilskih nakaznic. Upoštevati je pa treba, da tedaj vsi prebivalci niso še imeli nakaznic. Junija istega leta je bil priključen Ljubljani del šentvidske občine, tako da je število ljubljanskih prebivalcev naraslo za približno 800 ljudi. Vseilo se je okrog 200 italijanskih civilistov in 1500 ljudi iz drugih pokrajin. Živilskih nakaznic je bilo izdanih 91.158.

31. julija 1941 je bilo pri nas ljudsko štetje. Naštetih so 91.622 prisotnih prebivalcev. Živilskih nakaznic je bilo izdanih približno 1500 več. Resnično število prebivalstva avgusta 1941 je cenjeno na okrog 93.500. V naslednjih mesecih je število izdanih navadnih živilskih nakaznic še narasčalo, ker je bil še vedno precej močan pritok prebivalcev. Septembra so izdali 96.555 navadnih nakaznic, oktobra 97.481 in novembra 99.768. To je najvišje število izdanih nakaznic v posameznih mesecih med vojno došel v Ljubljani. Poslej je število izdanih nakaznic začelo zopet nazadovati. Decembra 1941 so jih izdali 97.868. Vse leto 1941 je bilo izdanih v Ljubljani 919.447 navadnih živilskih nakaznic.

Najmanj nakaznic glede na posamezen mesec med vojno je bilo izdanih novembra 1942, in sicer 87.539. Število izdanih nakaznic je leta 1942 nazadovalo stalno od januarja do septembra. Januarja je bilo izdanih 97.484 nakaznic. Decembra je število izdanih nakaznic zopet malo naraslo; izdanih je bilo 88.251. Vse leto je bilo predlanskim izdanih 1.109.541 navadnih živilskih nakaznic.

Od januarja do aprila lani ni bilo posebnih sprememb. Število izdanih nakaznic se giblje v posameznih mesecih na okrog 88.500. Januarja jih je bilo izdanih 89.632, februarja 88.742, marca 89.053 in aprila 88.967. Maja in junija so se že vračali iz tujine, take da je prirastel prebivalstva znašal okrog 3000. Število izdanih nakaznic (skupno zavodskih družinam), se je dvignilo na 91.600. V posameznih mesecih (brez zavodskih) je bilo lani izdanih navadnih živilskih nakaznic: julija 91.425, avgusta 91.145, septembra 92.463, oktobra 91.128, novembra 91.638 in decembra 92.047. Vse leto je bilo izdanih 1.083.333 navadnih živilskih nakaznic.

Letos januarja do marca se je gibalo število izdanih navadnih živilskih nakaznic v posameznih mesecih na okrog 96.500. Po raznih spremembah v gibanju števila pre-

bivalstva je Ljubljana štela v letošnji prvi četrtini leta okrog 95.000 prebivalcev.

Med vsemi živilskimi potrebami največ moke, predvsem enotne. Prevod je lani izdal trgovcem in pekomo 7.046.895.49 kg enotne moke. Razen tega je bilo lani še izdane 1.380.562,3 koruzne moke. Po količini sledi riž, ki ga je Prevod lani izdal 3.648.754.62 kilograma. Testenin smo prejeli 630.011,58, sladkorja 808.861,8, masla in slanine 62 t, soč 554,1 masla 180.613,71 kg in olja 224 t soč 321,5 litra. Tuji sira smo pojedli lani precej: 210.244,85 kg, marmelade pa še več: 305.076,7 kg. Fižola in graha je bilo razdeljeno 365.213,78 kg. Razen tega je bila razdeljena manjša količina sardin (14.694 kilogramov) in paradižnika 12.000 kg. Končno je treba omeniti še moko: razdeljenega je bilo 185.554,54 kg. Če se oziramo na skupne številke, sprevidimo, da je Prevod blagovni promet velik. Lani vse leto je Prevod izdal 12.538.780 kg blaga, ki smo ga prejeli na živilske nakaznice. Če se upoštevata, da smo morali vsa ta živila uvoziti, se vidi, kako ogromno in težavno delo opravlja Prevod ter da zasluži njegovo uradništvo vse priznanje ljubljanskega prebivalstva.

Opozorilo

TEČAJI ZA NEMŠČINO

Ravnateljstvo drž. klasične gimnazije bo priredilo na osnovi odredbe šefa pokr. uprave IV. št. 4698/1 z dne 30. VI. t. l. med počitnicami dva tečaja nemščine za širše občinstvo, in sicer enega za začetnike, drugega pa za izpopolnitve jezika. Težična pouka bo v praktični rabi jezika. Prispevki za udeležbo bodo kar najnižji. Priprave sprejema ravnateljstvo v svoji pisarni v Šubičevi ulici št. 1 do vključno 10. julija vsak delavnik od 11. do 12. Po tem dnevu bomo z delom takoj začeli. — Ravnateljstvo.

Deset zapovedi o vedenju v zakloniščih

1. Ohranite mir in red!
2. Vsak naj bo pripravljen, da pomaga drugim.
3. Kajenje je prepovedano.
4. Vedno je treba imeti obzir do mater z majhnimi otroki, do starejših in bolehnih oseb.
5. Živali ne smeš jemati v zaklonišča.
6. Otroške vozičke pustite zunaj zaklonišča!
7. Vsakdo naj ima pripravljeno žepno svetilko.
8. Ne pozabite zakloniščne prtljage.
9. Odradbeni rediteljske službe se mora vsakdo brezpogojno pokoriti. Kdor se zoperstavlja, bo zapaden iz zaklonišča, oziroma kaznovan.
10. Pravilno vedenje vsakega posameznika varuje občestvo pred škodo.

Znanost in umetnost

Razgovor z akvarelstom dr. Hlavatyjem

Razstava najnovejših akvarelov dr. R. Hlavatyja ima zmeraj več iskrenih občudovalcev in ljubiteljev in ljubiteljice akvarelne tehnike pa tudi takih, ki jim ta upodabljalska zvrst ni tako pri srcu kakor n. pr. oljne podobe ali grafike in plastike. Akvarel ima pri nas še zmeraj razmeroma majhno število pristašev in si v primeru z nekaterimi zahodnimi deželami, kjer zavzema mesto, ki mu gre, le s težavo utira pot do pravega priznanja s strani domačega kulturnega občinstva. Na prvi pogled morda res izgleda, da je akvarel manj zlahten, nekateri pravijo celo manj vreden, kakor druge upodabljalske tehnike, naravnost šolski. Skratka neprijetno lažja, enostavna in neokretna naj bi bila akvarelna tehnika, akvarelne podobe same pa brez vrednosti, ki da jih čas prav kmalu uniči.

V resnici pa je akvarelna tehnika najstarejša na svetu, saj so akvarelirali že stari Egipčani in tudi pozneje se je uveljavljala pri raznih kulturnih narodih. Prav tako je tudi zmotno mnenje, da je akvarel manj vreden kakor n. pr. olje. Dober akvarel prav tako zahteva temeljitost znanja in naravnega daru, kakor dobro olje in njegova umetniška vrednost ni nič manjša.

Razstava dr. Hlavatyja ima dvojen pomen: predstavlja nov doprinos za pravilno razumevanje in spoznavanje akvarelne tehnike med nami ter viden napredek upodabljalca samega, ki je z uspešnimi deli opozoril naše z lanskim leto. Sedanja njegova dela dokazujejo neoporečno znanje, naravnost dar, pravilno dojemanje in globoko zanimanje posameznih motivov in potrebno rutino. Zanimivi ljubljanski motivi, tako iz strogega, naglo se razvijajočega, sodobnega središča našega mesta, kakor najoddaljenejšega predmestja in značilni motivi z Ljubljane dokazujejo tudi poznavanje in ljubezen do bele Ljubljane z vsemi nje-

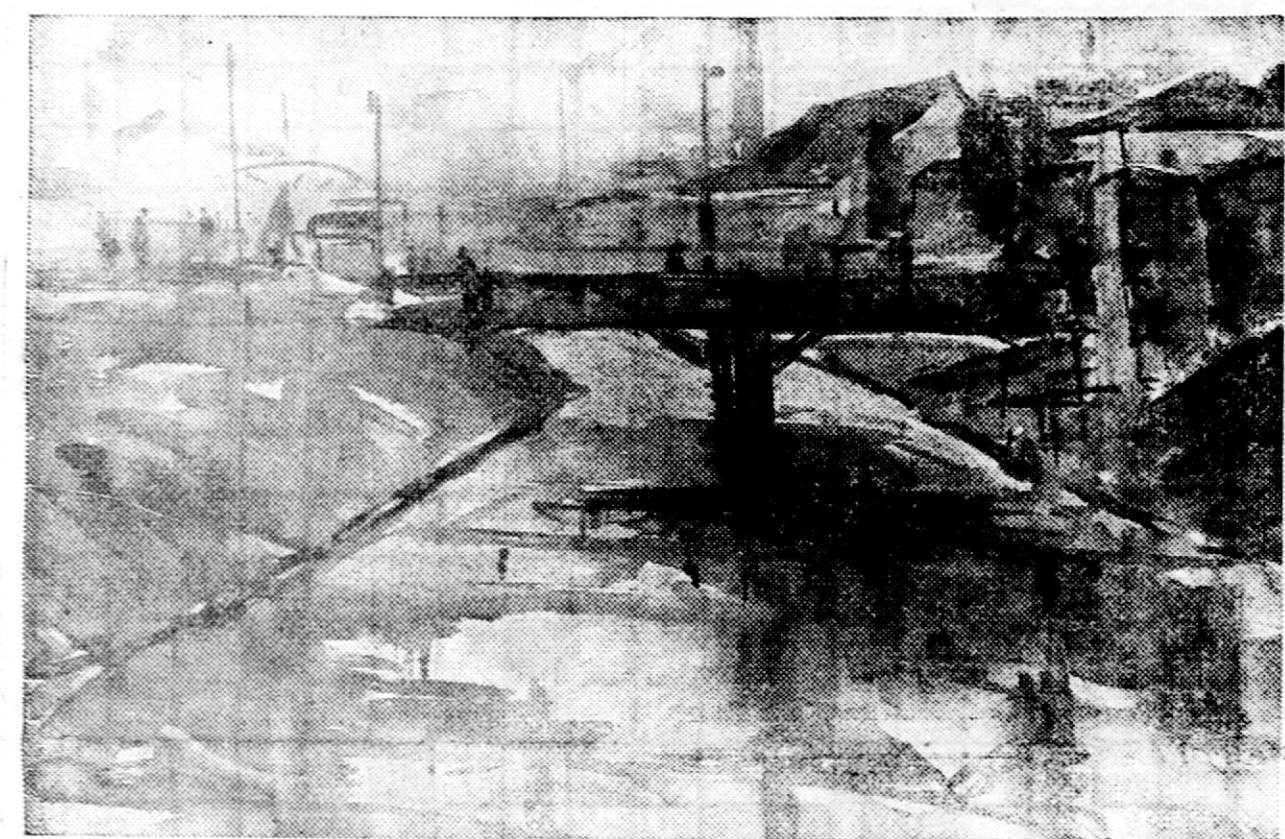
nimi značilnostmi in posebnostmi. Z domatijskimi motivi pa je umetnik pričaral nekaj izrazitih drobcev krasne jadranske obale in obmorskega življenja, živo in nepozabno doživljajo. Podobe se odlikujejo po svoji svežini, življenju in eleganci, doganosti in uspelosti, kar da slutiti še nadaljnjega razvoja in napredka tega našega upodabljalca-amaterja.

Dr. Hlavaty ni samo nadarjen akvarelst, temveč tudi izredno delaven, kar priča znatna zbirka izgotovljenih akvarelov najrazličnejših motivov in velikosti, plod njegovega prizadevanja zadnjih let. V živahnem in neprisiljenem razgovoru, ki je potekal med ogledovanjem posameznih podob in je dokazoval resnično ljubezen dr. Hlavatyja do umetnosti, je med drugim dejal:

»Razstavljeni akvareli so skromni sadovi mojega prizadevanja po čim popolnejšem tehničnem podajanju akvarelnega motiva. Vse je čisto subjektivno, zadeva okusa in iskrenega občutka. O vsem drugem ne vem mnogo povedati, zagotavljam Vam pa, da mi je upodabljanje in upodabljajstvo zelo pri srcu. Nad vse seveda akvarel. Občudoval sem reprodukcije akvarelov velikih mojstrov akvarela, Turnerja in drugih, in vzljubil sem akvarel kot tisto delikatno in prefinjeno tehniko, v kateri se lahko na najvirtuoznejši način poda svoje občutke. Ljubim akvarel zaradi njegove prosojnosti in njegove elegancije.

Glede mojega bodočega dela Vam ne morem reči ničesar drugega kakor le to, da bom še akvareliral.

Na vprašanje, ki ga je že marsikdo zastavil: Ali je res, da ni mogoče biti hkrati dober zdravnik in dober slikar, Vam lahko odgovorim samo, da to ni res. V podkrepitev te trditve Vam lahko rečem, da je mogoče biti odlični pravnik in velik pesnik.

Motiv aus Laibach — Motiv iz Ljubljane

70 letnica vzornega glasbenika

4. julija t. l. je praznoval 70 letnico svojega življenja znani slovenski glasbenik, violonist, dirigent in skladatelj Karol Jera. Rojen je bil na Dunaju leta 1874., kjer je dovršil glasbene študije na dunajski Akademiji skupno s pokojnim Hubdom. Za dve leti je nato prišel v Ljubljano, kjer je poučeval violino na šoli Glasbene Maticice, potem pa ga je življenjska pot vodila nazaj v njegovo rojstno mesto. Tam je bil sprejet v orkester dvorne opere in od tedaj izvajajo vsa njegova bogata izkustva o interpretaciji, h katerim se še danes marsikateri zrel glasbenik zateka. Med svojim delovanjem na Dunaju je neklikokrat koncertiral v Ljubljani, koncertna pot pa ga je zanesla celo tja v Rumunijo. Po prevratu 1918. se je naslednje leto sam javil na službovanje v Slovenijo. Z odprtimi rokami so ga sprejeli v operni orkester in na šolo Glasbene Maticice kot pedagoga. Tu se začne višek Jerajevga delovanja: dal je pobudo za ustanovitev Orkestralnega društva Glasbene Maticice, ki naj bi združevalo najboljše orkestralne moči našega sveta. Ob krepiki podpori cr. Ivana Karolina in s pomočjo skladatelja svetnika Lajovica je svojo zamisel tudi izvedel. Do leta 1925. je bil prvi dirigent in umetniški vodja tega orkestra in marsikomu bodo nepozabne ure, ki jih je preživel pod duhovitim Jerajevim vodstvom, prežetim s čisto ljubeznijo do glasbe, podprtih z velikanskim poznavanjem sloga,

interpretacijskih možnosti, anekdot, zgodovinskih kladih in njihovih ustvarjalcev.

Že na Dunaju je Jeraj vodil orkester na nižjeavstrijskem deželnem zavodu za gluho-mladino. Vzgoji mladine se je posvetil tudi pri nas. Osnovni je mladinski orkester ter je bil neizčrpen v priredbah in skladanju za take mladinske ansamble. On je bil prvi, ki je slovenske mlade glasbenike opozoril na mično Haydnovo »poslovitveno simfonijo«, on je prvi znal svetovati študirajočim konservatoristom pravo in primerno izbero skladb za ansamblsko izvedbo (n. pr. Bachovo »Kantata o kavi«). Prav tako bodo danes mnogim Ljubljancem nepozabili užitek mladinskih nedeljskih matinee, katerih glasbeni vodja je bil slavljeneč.

Imenovan je bil za profesorja na dr. konservatoriju in prevzel na Glasbeno Akademijo. Tu je bil tudi upokojen po tolikih letih uspešnega dela. Iz opernega orkestra je nato prestopil v radijski orkester, kjer kljub visokim letom deluje kot violist in kjer ga tovariši spoštujejo kot mojstra, čigar znanje in izkustvo je docela avtoritativno.

Glasbena Matica je izdala za Jerajeva 70 letnico njegovo skladbo melodram »Le pa Vidac« ter se s tem jako lepo oddolžila zaslužnemu muziku. Vsi slovenski glasbeniki pa jubilatno iskreno čestitajo, želeč mu še mnogo let uspešnega in prijetnega dela.

Kje in kako je preživel škof Baraga svojo mladost

»Slovenski Narod« je prinesel v št. 27. z dne 3. 7. t. l. članek go. Mare Tavtarjeve: »Ob 100 letnici Baragove knjige »Slate jabelka«, v katerem omenja v uvodu, da je Baraga svojo mladost preživel v domači hiši v Trebnjem. Ljubljani in na Dunaju. V dopolnilo temu naj navedemo sledeče spominske črte o škofu Baragi, ki jih je narekovala mojemu očetu njegova mati dne 30. septembra 1883 l.:

»Moja mati Antonija roj. Baraga je bila sestrična škofa Baraga. Škofov oče je imel trebnjsko graščino. Njegov brat, t. j. oče moje matere, je bil lastnik graščine Belnek v Moravčah.

Škof je kot otrok izgubil starše. Stric in varuh, oče moje matere, ga je vzel k sebi v Belnek. Tam sta preživela Friderik in njegova sestra Tončka svoja otroška leta. Tam je bil Friderik doma do trenutka, ko je odšel v Ameriko. Družbe je imel dovolj. Stavljal je mlince na potoku pod gradom, plezal po drevesih, obiral sadje in stikal za čebelami. Prirejal so otroci pojedine itd. Kadar je kaj zgrešil, se je sam kaznoval. Našli so ga na podstrešju, kletčeta na polenih.

Na smrtni postelji je Baragov oče v Trebnjem, kamor so šli moji oče in moja mati (tako pripoveduje sestrična) — jahali so čez Ponoviče, Pogonik, čez Litijo in Vagenšperk — rekel mojemu očetu: Ljubi brat! Skriži za Friderika, bodi mu oče!

Megušar je bil v Moravčah za kaplana. Vzel nas je s seboj na Golo, ko je dobil tamnošno farno. Šli smo jaz, moj brat, Tončka (Baragova sestra); z nami sta bila tudi poznejši dr. Rak in še neki deček, oba iz Moravč. Dečki so bili 3 leta gori. Megušar jih je učil in vsako leto peljal k skušnjaji.

Pri prvi vojni s Francozi l. 1809 smo bili na Golem; l. 1805 so vse zazidali v Beljenu, pa takrat niso prišli v Moravče.

Na Golem smo bili ko je bil velik komet (grofinja Auersperg je imela velik daljnogled). Gledali smo na grad in šteli gume pri vojaki.

Leta 1809. je bil Baraga v 3. ali 4. razredu v Ljubljani. Na stanovanju je bil pri profesorju Dolinarju. V 6. šoli se je popolnoma spremenil. Nič več ni bil tako vesel, ampak je postal prav resen. Silno pridno se je učil. Bil je prvi v razredu. Po 8. šoli je odšel na Dunaj. Dve leti je bil tam. Mojemu očetu je vedno pisal: Vi oskrbujete graščino. Kadar zdelam, bom vzel hčer prof. Dolinarja. (Tam je stanoval 8 let). Enkrat je pisal, da odpotuje z Dunaja in da bo v Krašnji pustil svoje reči. Kočijaž naj pride po robo. On pa, da bo prišel peš v Belnek. Me dekleta smo se veselile. Moja sestra ga je prva zagledala, ko je šel z Vartenberga čez travnik proti Belneku. Skočile smo vse in hitele smo mu radostno nasproti. Pri vrtu smo prišli skupaj... Mirno nas je sprejel. Vse nas je poljubil in rekel: »Ve ste moje sestre, to je zadnji moj poljub.«

Nato je prišel oče. Baraga ga je srčno objel in takoj prosil, naj gre. Če ne more, takoj z njim v Ljubljano. Me nismo u imele, kaj vse to pomeni. V Ljubljani je izročil

graščino v Trebnjem sestri Amaliji, sam pa je šel v bogoslovje.

Baragova nova maša je bila napovedana ob pol 5. zjutraj v šenklavski cerkvi. Vso noč smo se vozili iz Moravč. Moj oče, me ter škofovi sestri Tončka in Amalija. Ob pol 5. je Baraga tiho pristopil in tiho je bral. Dva duhovna sta prišla z njim in dva ministranta. Maša je minila. Čez nekaj časa je prišel k našemu očetu in rekel: »Moj oče, zame in pustite me eno celo uro v moji sobi pri miru. V bogoslovju je bil tri leta. Eno leto mu je škof Brigido odpustil. Čez eno uro smo šli k njemu v župnišče pred vrata. On je odprl in rekel: »Prosim, poklekni!« Mi smo v njegovi sobi poklekli in on nas je blagoslovil. Nato je vzel iz molišne knjige zlat križček, ga dal poljubiti očetu in nam, potem je očeta objel in poljubil, nato mu je poljubil še roki, nam pa vsem le roko podal. Ko se je s svojima sestrama še nekoliko pogovoril, smo se poslovili. On pa je pristavil: »Z Bogom hodite domle!« Šle smo potem k »Malici« (kjer je sedaj Batova palača), kjer nas je čakal voz. Po zajtrku smo se odpeljale.

Baraga je pisal, da gre ta in ta dan v Ameriko. Šla sta v Metliko moj oče in Zurb in sta ga še našla. Spal je na goih deških, dve opeki in eno knjigo pod glavo — neodet — v talarju. Zbudil se je in vstal. Oče je rekel: »Ljubi moj! Vsaj zadnjo noč bo se bolje spočil!« On je pa odgovoril: Ljubi oče! Pred tremi dnevi sem vse razdal med siromake in bolnike. Zdad nimam ničesar več kakor to, kar je potrebno za potovanje!

Baraga od njegove nove maše nisem več videla poprej, kakor takrat, ko je prišel iz Amerike prvič kot misijonar. Bil je pri svoji sestri Amaliji. Peljala sem k njemu otroke in nas je blagoslovil.

V drugo je prišel že kot škof. Stanoval je pri »Bildennon« (Prenočišče za boljše ljudi levo od magistrata). Peljala sem k njemu vas vse. Ko sem ga pogledala — križ in prstan — sem se začela tresti. On pa je rekel: »Ljuba moja! Ne da mi poveš, uganem tvoje misli. Ti misliš, kako čast bi mi izkazala, ko me vidiš kot škofa pri sebi? Le misli, da si ti moja stara Tončka, prijateljica iz otroških let, jaz pa tvoj stari Friderik. Igrala se pač ne bova več, in krtine v Belneku bodo od naju mir imee. (Baraga je vsako krtino poravnal, potem pa brž kaj vsejal. To mu je bila posebna zabava).

Pogledal je na vas otroke in rekel: »Ljuba moja Tončka! 4 dečke in eno punčko imaš. Povej! Katerega si zredila zame?« Morda tega in kazal je na enega od vas dečkov. Ta pa skoči zgrabijo kapo in zbeži skozi vrata dol in domu.

Meni je pisal iz Amerike mnogo let za god. Jaz pa nisem. Tudi je popisoval v dopisih kako sem tu pa tam godilo.

R. Drenik

Emanuel Josin:

Šole, šolniki in šolarji v stari Ljubljani

Spomini na ljubljansko realko (1875—1882)

Meseca septembra 1875. leta me je peljala mati v poslopje ljubljanske realke, da me vpíše direktor dr. Ivan Mrhal v prvi razred. Direktor, takrat že prileten mož, velike, močne postave, je sprejel stare in učence v konferenčni sobi. Vsako slovensko stranko je opozoril, da Slovenci niso primorani obiskovati slovensčino ter se samo na željo staršev lahko vpišejo za obisk slovensčine. Pripomnil pa je izrečno, da je potem za vsakega vpisanega učenca slovensčina obvezen predmet, tako da slabi red ne dovoljuje prehoda v nadaljni razred. Moja mati je zahtevala, da obiskujem slovensčino.

Ljubljanska realka je bila tačas na zelo dobrem glasu ter so jo obiskovali tudi učenci iz inozemstva; posebno veliko jih je prišlo v Ljubljano iz Italije, pa tudi iz štajerske, Koroške ter Hrvaške. Prvi trije razredi so imeli takrat zaradi velikega števila učencev paralele; ločili pa so — zaradi lažjega pouka — učence po narodnosti. V pritrlijo so bili nastanjeni prvi trije razredi, kabinet, laboratorij in učna soba za kemijo. Nadaljni razredi so bili v prvem in drugem nadstropju. Dvorane za risanje so bile štiri v prvem in drugem nadstropju; kabinet za geografske predmete je bil v prvem nadstropju, kabinet in zbirka za naravoslovje pa v drugem nadstropju. Konferenčna soba ter ravnateljeva pisarna, kakor tudi naravno stanovanje direktorja so bili v prvem nadstropju.

Učni jezik je bil v vseh predmetih nemški, razen verouka v prvem in drugem razredu, ki je bil za Slovence slovenski.

Moji učitelji so bili v prvem razredu: Friderik Kriznar, Fran Levec, Josip Borghi,

Jaka Hafner, Martin Cilenšek in Ivan Wehr. Nemščina mi je delala precej težave pri učenju, a bil sem tega tega sam kriv. Na vadnici sem dobil precej dobro podlago v nemščini, toda doma se nisem prav nič učil, kvocjemu sem kaj bral; bil sem prav len ter sem se lenobe otresel šole v višjih razredih. Profesorji so učili dobro, a niso imeli na razpolago »nürberških lijakov«, da bi vlivali učencem znanje v lene glave.

Fran Levec je bil premeščen kot suplent iz Gorice na ljubljansko realko leta 1874.; stanoval je s svojo mlado ženko v vogalni hiši ob sedanji Traški in Rimski cesti. Levec je bil pri pouku nemščine prav strog; zahteval je od učencev, da se uče, ne pa da v prostem času pohajkujejo in razgrajajo po cestah.

Josip Borghi, takrat še suplent, je bil prav čedne postave ter vedno lepo oblečen; poučeval je geografijo. Stal je navadno poleg katedra ter razlagal prav nazorno; ni bil sicer strog, a »sveke« je rad delil.

Jaka Hafner je bil doma iz dobre hiše v škofiji Luki. Poučeval je aritmetiko in slovensčino. Mož je bil bolj majhne postave, precej rejen ter je nosil zlata očala; hodil ni nikoli pri pouku po sobi, temveč je vedno sedel na stolu pri katedru. Za slovensčino smo imeli slovensko-nemško vadnico, menda knjigo prof. Jancžiča. Bila je ta knjiga nekaka slovenska slovnica in herlo. Fouk je bil za nas Slovence zelo dolgočasen, veliko se nismo naučili.

Naravoslovje je učil Martin Cilenšek, sin kmetiških staršev, rojen v Gotovljah na štajerskem. Na realko je prišel leta 1875. kot suplent. Mož je bil velike, čedne postave. Pri pouku je vedno stal po-

leg katedra; ugaljal nam je tudi zaradi tega, ker je vedno nosil pisane telovnike, ki jih je pogosto menjal. Kot kustos naravoslovnega kabineta je večkrat kakega učenca poklical v kabinet ter mu razkazoval tamkaj shranjene predmete. V kabinetu je vedno pušil svojo priljubljeno viržinko. Zadnje dni ob koncu šolskega leta je podal nekaj pregled vseh živali ter se je pri sešalcih prav dolgo razgovarjal; omenil je pri tej priliki, da je šlovec tudi sesalec, ter porodi — kakor sesalec — živo bitje. Učenci smo se začeli precej glasno smejati, a Cilenšek se je pa le malo mugal. Takoj, ko sem prišel po pouku domov, sem to novico povedal svojemu mlajšemu bratu Maksu, ta pa takoj moji materi, rekoch: Ljudje pravijo, da otroci — novorojenčki — priplavajo po Ljubljani; to ni res, naše matere porode otroke doma v postelji. Mater je spravila ta opazka v veliko zadržev ter je pokarala brata, ker tako »grdo« govori. Cilenšek je bil samo eno leto na ljubljanski realki, potem pa je bil premeščen v Ptuj. Umrl je v visoki starosti v Ljubljani pri svojem zetu profesorju Joštu.

Ivan Wehr, trd Nemec, je bil rojen leta 1855. Prišel je kot pomožni učitelj na realko leta 1875., torej star šele dvajset let in je izgledal še kot dijak. Poučeval je geometrijo inometrično risanje; prav resen mladenič je bil sin revnega knjigoveza. Wehrova družina je stanovala v Florijanski ulici v hiši peka Žužka, starega očeta dr. B. Žužka. Ta hiša je sedaj last gostilničarja in hotelarja Kajfeža. I. Wehr je dobil leta 1876. definitivno službo kot učitelj na realki v Celovcu. Wehru je bil pridelen kot asistent pri risanju izprašani ljudski učitelj Edmund Lahajner, rojen Ljubljancem. Tudi Lahajner je po kratkem službovanju na realki dobil mesto učitelja v Kranju, kjer je pred mnogimi leti tudi umrl.

V prvem razredu je bil nekake dne prav grd incident, ki bi kmalu imel hude posledice za dva součence. I. Matajev, prav šibek deček, je s kredo napravil součencu Krizmanu na hrbet križec, kar je vsekakor nedolžna reč. Toda Krizman ni poznal take sale, prijel je Matajca, ga položil na šolsko klopo ter ga neusmiljeno udrihal s pestjo po glavi. Prestrašeni smo gledali ta prizor. Ko se je Matajev otresel Krizmana, je potegnil iz žepa nož ter ga zasadel součencu v ramo, da se je kurkoma villa kri. V tem trenutku se je prikazal direktor dr. Mrhal pri vratih ter dejal Krizmanu: »Idite takoj z enim součencem k svetniku Peroni ter naznanite junaka noža!« Po preteku nekaj dni je bila pri mestnem policijskem komisarju v tej zadevi obravnava, h kateri je bilo poklicanih tudi nekaj učencev kot prič. Policijski komisar g. Perona je vodil dolgo časa obravnavo, a naposled je pa oba, Matajca in Krizmana, oprostil ter oba prav strogo oštel; Krizmana, ker je tako surovo napadel součenca, Matajca pa, ker je rabil nož. Oba sta obljubila, da se bosta pobiljšala. Tako se je ta grda afera končala srečno brez posledic.

Zanimiv otok

Tam, kje se bretonski polotok proti zahodu razteza v zaliv San Malo, se nahaja vsenaokrog viden krasen biser Francije: samostan na morju, srednjeveška opatija Mont-Saint-Michel. Ze leta 611. je bila na visokem gorskem skladu zidana kapela in v tisti dobi je bil otok ob osekli zvezan s celino. Leta 915. pa so začeli z zidanjem benediktinskega samostana, ki se razprostira po celi gorski planoti in ki v svojem osnovnem zidovju še danes stoji.

Opatijo Mont-Saint-Michel venča močna cerkev, katere visoki stolp pozdviguje morje in celino. Močno zidovje varuje samostan pred morjem in ozka, strma cesta pelje mimo tesno stisnjenih, nizkih hiš proti cerkvi. Zdad ni Mont-Saint-Michel samostan in v ulicah je mnogo kavarn, gostiln in trgovin s spominki na otok. Idiličen značaj Mont-Saint-Michela bo pa kmalu zapadel v preteklost, sicer ne iz vzroka, da bi se otok premikal proti celini, temveč zaradi rastline, ki se imenuje z botaničnim imenom »spartina townsendi«. Strokovnjaki so določili k večjemu še trideset let in otok bo združen s celino.

Ze v prejšnjih letih se je ta plevel pojavil ob obalah in izlivih rek v Normandiji in od tam je potoval proti zahodu in jugu. Zdad je dosegel plitvo morsko dno med Mont-Saint-Michel in celino in se je tam v veliki množini razrastel.

Po mnenju botanikov Pariške akademije znanosti ima ta rastlina lastnost, da obalne pokrajine z gostim cvetjem prepreže, katere kljubučevnost tkivo tudi po plimi naplavljen pesek z oseklo ne odplavi in tako se taki kraji zaprečenijo in polagoma popolnoma zarastejo s celino.

Morska proga med Mont-Saint-Michelom in obalo bo žrtve rastline »spartine townsendi«. Strokovnjaki so določili k večjemu še trideset let in otok bo združen s celino.

Ali že veste,

da je izšla knjiga dr. Franca Grivca NARODNA ZAVEST IN BOLJSEVIZEM?

Dr. Fran Vatovec:

Ob zori slovenskega

Ob stoletnici Bleiweisovih »Novic«

novinstva

Čim pa je Bleiweis spoznal, da zmaguje gajica, je dal l. 1846. bohoričiti slovo in pri tem pozabil na že omenjeno zatrdilo, da se bo dr. Prejnjega postopka, dokler bo Novicam urednik. Uredništvo (Bleiweis) prosi sedaj svoje dopisnike in sodelavce, naj se poslužujejo gajice, in utemeljuje to spremembo postopka s potrebo izločitve nastajajoče zmešnjave v listu: »Da bi tedaj prihodnjič zmešnjav v Novicah ne bilo, prosimo; naj bi se vsi naši gospodje pisatelji edinega pravopisa (gajice) posluževali.«²⁰ Bohoričica je bila za zmerom izkrcana z Novičnega broda.

Tako je bila uvedena v Novicah gajica brez hrupa, brez vojske. Zadeva bi bila brzčas bolj razburljiva, ako bi ne bilo Bleiweisove jeglujaste, prožne taktike, ki jo je tudi pozneje uveljavljal na tem področju. Po devetih letih odklanja namreč Bleiweis pobudo glede slovniškega razsodišča in ponovno izpoveduje svoje geslo, ki ga je vodilo že ob problemu novega pravopisa: »Naj vré mošt, da se izdela stanovitno vino!« Kaj mislite, da bi bil jaz mogel na Slovenskem sedanji pravopis vpeljati, ako bi bil mahoma in s silo začel? »Festina lente!« je bilo moje geslo in glejte, brez prepira, brez sovraštva so bile že vse »Novice« v letu 1846.,

12

v novem pravopisu natisnjene, katere sem malo po malem, kakor je kdo hotel, začel v letu 1844., z novo pisavo. »Festina lente!« to je, »hiti, pa se ne prehitil!« in pa: glej, kaj terjajo o jeziku večina pisateljev, to je moje vodilo.²¹ S tem svojim naziranjem je Bleiweis pokopal pobudo glede slovniškega razsodišča, ki naj bi bili v njem Metelko, Bleiweis in urednik »Danice«. Pozneje je še objavil Slovnico in Metelkovo pismo: iz obeh pisem je razbrati, da se strinjata z Bleiweisovim stališčem.²²

Nedvomno pa je, da so ustvarile Bleiweisove Novice preobrat v odnosu slovenskega ljudstva do rodne jezika in slovenskega tiska. Izredne so njihove zasluge za predor slovenske tiskane besede med široke slovenske ljudske plasti. Moremo jih pravilno in pravično ceniti potem, ko smo se poučili, da se je Bleiweis učil prav za prav slovensčine šele po prevzemu Novičnega uredništva, saj je bilo tedaj med Slovenci bore malo oseb, ki bi bile sposobne pisati dalje članke v slovensčini. V tej okoliščini tiči vzrok »velikega veselja pa tudi strahu«, ki jo je začutil, čim je nastopil mesto Novičnega urednika. Na veliko srečo je imel zanesljivega pomočnika in jezikovnega mentorja v osebi urednika Zgodnje Danice Luke Jerana, dočim je Kmetijska družba najela za translatorja (prevajalca) g. Malavaičiča. Slednji je očito po Bleiweisovih navodilih prevajal postavke, članke in novice iz različnih časnikov, ki jih je prejemale Novično uredništvo, saj je bilo treba od začetka vsega šele iskati in prevajati iz drugih jezikov.²³

Poučno dopolnilo vsebuje v tem pogledu dr. Prešernovo pismo Stanku Vrazu. V njem zatrjuje Prešeren o Bleiweisu in njegovih sodružnikih, da so slovensčine le napolj zmožni.²⁴

Jezi kovne težave so preganjale ubogega Bleiweisa kakor erinije. Porajale so se tudi v kasnejših letih, zlasti ob različnih strokovnih izrazih. V tem pogledu je ubral Bleiweis pravilno pot in je iskal s pomočjo dopisnikov in sodružnikov ustreznih izrazov med slovenskim ljudstvom. Nemalokrat pa si je pomagal kar z nemškimi besedami v oklepaju, kar je bilo zanj značilno. Ob priobitvi F. Schmidtovega sestavka »Dobrovoljen svet gospodarjem zavoljo gosence« pa se je znašel v nemali zadregi. Zatekel se je k razmišljanju pod črto, kjer pravi:

»Vredništvo, prestavlja je ta poduk iz gosp. šmidtovega nemškega spisa je bilo v veliki zadregi zastran slovenskih imen vseh gosenc, ki so v tem spisu imenovane; vzelo je tista imena, ki jih je že l. 1844. ali skoval ali tu in tam shišalo. Ako so ktere tudi med ljudstvom navadne, nismo mogli sprasati, kogar koli tudi kmetiškega stanu smo za nje vprašali. S samo besedo »gosence« pa ne moremo več zadovoljni biti, ker natoroznanstvo terja več od nas dandanašnji. Da bi pa nikjer po Slovenskem ne imeli celo nobenih imen za različne gosence, ne moremo skor verjeti, čeravno naši prejšnji slovnik tam nič od njih ne povedo. Presimo tedaj, naj nam naznani, če kdo kaj vé imen mnogoverstnih merovalincev (Insekten): take jezikoslovne drobtinice so nam dragocene blago. Človek bi rad kaj natanko

in vsem razumljivo pisal, pa ne more z vsemi slovnimi pravili vred ne!«²⁵

Verjetno so bile težave v natančnem izražanju vzrok tudi poznejše Bleiweisove opombe, namenjene nekemu J. P. v C: »Prosimo, da nam za prihodnji list sami v slov. jeziku spišete oni dementi, kakor ga mislite, ker težko je drugemu pravo zažeti.«²⁶

V splošnem pa moramo priznati Bleiweisu, da je posvečal zlasti od začetka ljudskemu jeziku skrbno pažnjo, kolikor je bilo pač v takratnih prilikah mogoče. Tako je zagotavljal v povabilu na naročbo Novic, da »bo jezik po močnostno čisto slovenski in lahko umeven.«²⁷ Potrebno lahko umevenega jezika zagovarja tudi v naslednjem letu: »Vse pisanje... bo v navadnim čisto slovenskim in lahko umevnim jeziku Novic... Prav je, da se drugi časopisi v svojih sestavkih za bolj učene Slovence višjega jezika poslužujejo, ki se obnoslovanskim blizu, — namenu Novic pa se v navadnih sestavkih ne priče drug jezik, kakor naš čisto slovenski, ki ima tudi svoje prednosti.«²⁸

²⁰ Novice 1846, št. 2.

²¹ Novice 1855, št. 36.

²² Novice 1855, št. 42.

²³ Novice 1863, str. 223.

²⁴ Dr. D. Lončar: »Dr. Janez Bleiweis in njegova doba.« (Bleiweisov zbornik.) Str. 145. — Dr. I. Prijatelj: »Zbornik SM 1902. Str. 186.

²⁵ Novice 1857, str. 25.

²⁶ Novice 1861, str. 40.

²⁷ Novice 1848, str. 203.

²⁸ Novice 1849, str. 215.

Film

Iz življenja Benamina Giglia

Italijanski listi so te dni objavili iz Londona izvirajočo vest, da je v Rimu umrl slavnostni tenor Benjamin Gigli. S pristojnimi mest doslej še ni bilo mogoče dobiti niti potrdila niti demantja te vesti. Nedavno so javili, da so angleške oblasti Gigliju prepovedale nastopanje v Rimu.

V mestecu Recanati v pokrajini Ancona je živel skromen organist. Ker mu je Bog podaril v srečnem zakonu šestoro otrok, štiri sinove in dve hčeri, katere je bilo treba hraniti, si je pomagal tudi s čevljarstvom. Izmed četvero sinov je bil mali Benjamin posebej nadarjen. Ob spomenu pesnika Leopardija, ki je bil tudi sin tega mesta, je mali deček ob lepih večerih navduševal in zabaval s svojim zvonkim petjem staro in mlado.

Mizar Umberto Bugia, imenovan Paro, je bil še prav posebno zaljubljen v srebrni glaske malega Benamina. Oče malega pevca je večkrat potreboval lesene podpevalke za poljske čevlje in je pošiljal svojega najmlajšega sinčka k mizarju. Predno pa je mojster Paro izročil dečku robo, ga je vedno posadil na visoko omaro rekoč: »Sedaj mi moraš nekaj zapeti, ali pa te pustim tu gor!« Tako je moral malček hčerke nočeti peti, da si je prislužil zopet svobodo. Mizar ga je ves navdušen poslušal in ko ga je končno vendar le izpustil, se je moral Benjaminček močno podvizati, da je prišel še pravočasno domov.

Leta so pretekla. Iz malega dečka je došel mladenič. S starejšim bratom je zapustil rodno mesto in se podal v Rim, ker je bila njegova vroča želja, da bi bil sprejet v znamenito pevsko šolo »Scuola cantorum«, kjer je poučeval slavnostni glasbenik in skladatelj Don Lorenzo Perosi, splošno in častni prijatelj njegovega očeta. Benjamin je imel vse pogoje za sprejem: lepo zvenel in krepak glas, znal je gladko čitati note z lista in posedoval je izpričevalo o brezhibnem vedenju. Vendar mu je malenkostna formalnost preprečila račune in razbilita mladeniška sanja. Ko so ga namreč ob sprejemu vprašali, koliko mu je let, je povedal po pravici: šestnašt! V pravilih »Scuole cantorum« pa je bilo pisano, da se smejo sprejemati le dečki, ki niso starejši od 15 let...

Zopet so pretekla leta. Tudi brez »Scuole cantorum« je postal iz malega Benamina veliki Gigli, ki ne prepeva le svojim ožjim sorojakom, temveč celemu svetu. Akoravno ni smel študirati pri mojstru Perosiju, mu je vedno izkazoval največje spo-

štovanje in ljubezen. Ko je nekoč že po vsem svetu znanega in slavnega pevca zanemljala pot zopet v Rim, je usmeril korak na Piazzzo Adriano, kjer samotari sivolasi Don Lorenzo Perosi. Hotel je svojega vzornika presenetiti in razveseliti. Ljubek domislek mu šine v glavo. Brž odredi, naj kolikor mogoče brezšumno porinejo glasovir do Perosijevih vrat. Nato pa zapoje z občutkom iz »Dies iste«, katerega je Don Perosi skomponiral skoraj tri desetletja poprej na čast Brezmadežnemu spočetju z vso, na Bellinija spominjajočo, do srca segajočo iskreno preprostost. »Nova mater novam prolem, nova stella novum solem.« Presenečen dvigne mojster Perosi trdno glavo iz pisalne mize in hiti odpirati vrata. Cim izvenji sladka melodija, objame ginjeni sivolasi glasbenik slavnega pevca, v oči pa se mu lesketajo solze hvalečnosti. »Zapoj še kaj,« prosi stari mojster njega, ki ga pred leti zaradi nekaj mesecev starostne razlike ni sprejel v svojo šolo in ki mu kljub temu prinaša toliko ljubezni in spoštovanja. Gigli zapoje še Bizetov »Agnus dei« in duša mojstra-samotarja se opaja ob zvokih, ki — sicer že omejenemu geniju — razkrivajo nove poglede v neslutene daljave...

Po filmskem svetu

Položaj filma v Indiji. Sele pred kratkim je zamogla indijska filmska proizvodnja doseči omembe vredno umetniško raven. Produkcija v Indiji ni pod državnim nadzorstvom, temveč v rokah posameznih zasebnih proizvajalcev, katerim je seveda dobiček več, kot pa umetniška kakovost filmov. Te zasebne družbe pa tudi niso šle z razvojem tehnike, tako da filmi indijske proizvodnje nikakor ne morejo tekmovati s filmi evropskega ali ameriškega izvora. Kljub temu pa indijsko občinstvo raje gleda domače filme. Spočetka, še za časa nemega filma, so producenti posnemali evropsko-ameriški okus, toda ljudstvo se je tega kmalu naveličalo in pričelo zahtevati prave domače snovi in filma.

Danes je v Indiji kakih 40 do 45 filmskih koncertov, ki razpolagajo skupno z desetimi filmskimi ateljeji. Od teh mnogih družb pa proizvajajo le štiri trdne resne filme, zato je tudi povpraševanje po dobrih domačih filmih v Indiji zelo veliko.

Tudi Portugalska ima svojo narodno proizvodnjo. Državno tajništvo za propagando je razpisalo letno nagrado za najboljši film domače proizvodnje. Prvo darilo, srebrni pokal, pripade družbi, ki izdela najboljši zabavni film in nagrado 10.000 escudov prejme režiser tega filma. Drugo darilo, bronasta plaketa, pripade tvrdki, ki izdela najboljši kratak film, dočim prejme režiser 5000 escudov. Dvoje nadaljnjih daril je razpisanih za najboljšega portugalskega filmskega igralca in igralko.

Film in knjiga

Kar dá knjiga filmu, dá tudi film knjigi nazaj. Pokazalo se je, da je marsikaj uspešen film, ki je bil napravljen na podlagi kakega romana ali novele, zbudil pri širokem občinstvu v povečani meri zanimanje za dotični leposlovni proizvod. Posebno izrazito se je to pokazalo ob priliki predvajanja barvnega filma »Baron Münchhausen«, ki je teklen pri nas pod naslovom »Lažnjivi kljuke«. Cela vrsta inozemskih založnikov je izdala »Doživljaje barona Münchhausena« v svojih jezikih. Uspeh, ki ga sedaj doživlja barvni film Ufe »Immensée« po raznih evropskih državah, je napotil na zalozbe v Belgiji, Grčiji in Turčiji, da se izdaje prevod Stornove novele, po kateri je bil izdelan film.

be zasvetili dve zeleni lakri: »Tam je!« je kričal ženski glas. »Zeleno oči!«

Zelene oči se začele pomikati proti sredi sobe, potem so se sunkovito dvignile pol metra od tal v naši bližini, ugasnile in se spet pojavile nad mizo...

»Gospod doktor France, povej...« je ponovno začel Bruno.

»To je maček, cepci!« je zabundal Bas z divana.

Nekdo je prižgal luč. Sredi mize je sedel Gumpel, Nastjin muček, in radovedno obrčal glavo na vse strani. Ogorteno so vsi planili po njem, jaz pa sem mu hitro odprl vrata, da se je rešil.

»Kličimo drugega duha!«

Spet je ugasnila luč. Začel sem se resno bati, da se ne bo uspeš, in čutil sem se odgovornega za to. Sklenil sem, da se bom potrudil.

»Duh Primoža Trubarja, duh Primoža Trubarja, kličemo te!« Javi svojo navzočnost s trikotnim trkom!«

Iz črne teme se je silalo utripanje src. Nato pa, čisto počasi, se je začela proti meni nagibati miza in je enkrat, dvakrat, trikrat komaj silno udarila ob tla.

»Tu je, duh!« je nekdo zahropel.

»Vprašajmo ga kaj!« je izdaval trepetajoč glas.

»Kje je in kaj dela zdaj moj zaročenec, duh, povej!« je energično zahtevala lepa Nastja.

Pojasnili sem, da duh v tej nevidni pojavi lahko samo z znaki, s trkanjem, vprašanje potrdi ali zanika. En udarec pomeni da, dva udarca ne.

»Potem pa povej, gospod duh, ali mi je zvest,« je vtrajala pri vprašanju Nastja.

»Ne!« je brez oklevanja z dvema udarcema odgovoril duh.

»Lažeš, duh, prav gotovo lažeš!« je užaljena zalpilala Nastja.

»Da!« je s krepkim udarcem potrdil duh.

»Ali res lažeš?« se je razveselila Nastja, potem je nežno vprašala: »Povej mi, duhec, ali mi je zvest?«

»Da!« je udaril duh hitro, čez nekaj časa pa »Ne!« z dvema udarcema, takoj nato je miza trikrat zopet močno udarila ob tla.

»Vrag te vzemi, duh!« Kaj je zdaj: je zvest ali ni zvest, povej!« je jezno vpila Nastja.

Ali duh je molčal, miza je ostala negibna.

»Užalila si duha s svojo hito,« je pokarala Bibi svojo sestro. »Z duhovi je treba nežno ravhati, imajo nežno dušo, bolj občutljivo kakor živi ljudje.«

»Vse je prevara,« je podvomila gospa mama. »Ali niste opazili, da se je miza vedno nagibala le proti gospodu Zlindri?« (To sem jaz.) Res so vsi to opazili. Nekdo je hotel, da bi zamenjali prostore. Jaz sem trdil, da se med sejo ne smejo zamenjati prostori, ker se sicer duh ne javi. Predlagal sem, da sejo končamo. Toda drugi so hoteli vedeti še marsikaj: ali je ta živ ali ni mrtev? Ali se bo Anda omožila to ali drugo leto, ali sploh ne... Sejo smo nadaljevali in duhovi, ki smo jih klicali, so odgovarjali, kakor so vedeli in znali, jaz pa sem se potil in prsti mi so bili precej težki.

Potem je nekdo vprašal, kdaj bo konec vojne — katerega meseca. In miza je prišla v svoj mistični element in trkala, trkala... Ko je v napeto tišino temne sobe zaplaval top zvok devetega udarca, je nenadno zagorela luč:

»Hočem videti duha!« je kričal Bas z divana.

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

»Prišel je duh, imel obliko prstov dveh...«

Ob nepričakovani razsvetlitvi sem opazil, kako sta se hitro odmaknili drug od drugega Nastja in sosed Gasper. To je bilo vzrok, da sem pozabil zadržati kazalca ob rok, ki sta pritiskala ob mizo. Prvi je to opazil Mihič Bas in recitiral:

Za smeh in dobro voljo

POKLON

»Oh, vi moški nimate srca!«

»Imamo ga, toda ni čudnega ni, ako ga ob taki lepotic, kakršna ste vi, izgubimo!«

SUMLJIVO

»Milan, ako boš prinesel dobro spravevalo, ti bom kupil uro.«

»Očka, saj sem lahko brez nje!«

ZAKONSKA

Žena možu: »Taki ste možje: ko sva bila zaročena, si mi nosil vrtnice, ki jih imam rada, zdaj mi nosiš špinačo, ki je tvoja najljubša jed.«

ČUDNO VPRAŠANJE

Sodnik: »Vi ste rekli gospodu, ki vam je v tramvaju stopil na kurje oko, osel, bik, tele, kamela!«

Obtoženec: »Da, toda povejte mi, kaj naj bi mu drugega rekli!«

SVETSKI CLOVEK

»Imam mnogo spominov iz Afrike, Amerike, Avstralije, Indije, Kitajske itd.«

»Ali imate tako veliko stanovanje?«

»Nee, samo zbirko znamk.«

DIAGNOZA

Anica ni hotela hišnemu zdravniku povedati vzroka zaradi zlomljenega rebra, in šele, ko je mati šla iz sobe, je zašepetala:

»Moj Janko me je tako tesno objel!«

OTROŠKA

Nacek in Micek si početa umivati vratu in nekega dne pravi oče: »Ako si bosta danes temeljito umila vrata, potem bosta šla z menoj v kino.«

Nacek in Micek: »In če ne boš dobil vstopnic, kaj bova potem počela z umitim vratom?«

NA RIBJEM TRGU

Gospa: »Ali ta riba res ni stara?«

Prodajalec: »Nikakor ne. Iz samomorilne namena je prišla za trnec, ker ji mati ni dovolila, da bi se mladoletna poročila.«

OGLAS

»Za senzacionalno iznajdbo iščem družabnico, da bi jo temeljito izkoristil.«

MODERNI UREDNIK

Sotrudnik: »Povejte mi, gospod urednik, zakaj nimate koša za papir? Kje pokopljete rokopise, ki jih ne uporabite?«

»Nikjer! V peči jih vržem in zažgem, ker sem pristaš krematorija.«

PROFESORSKA

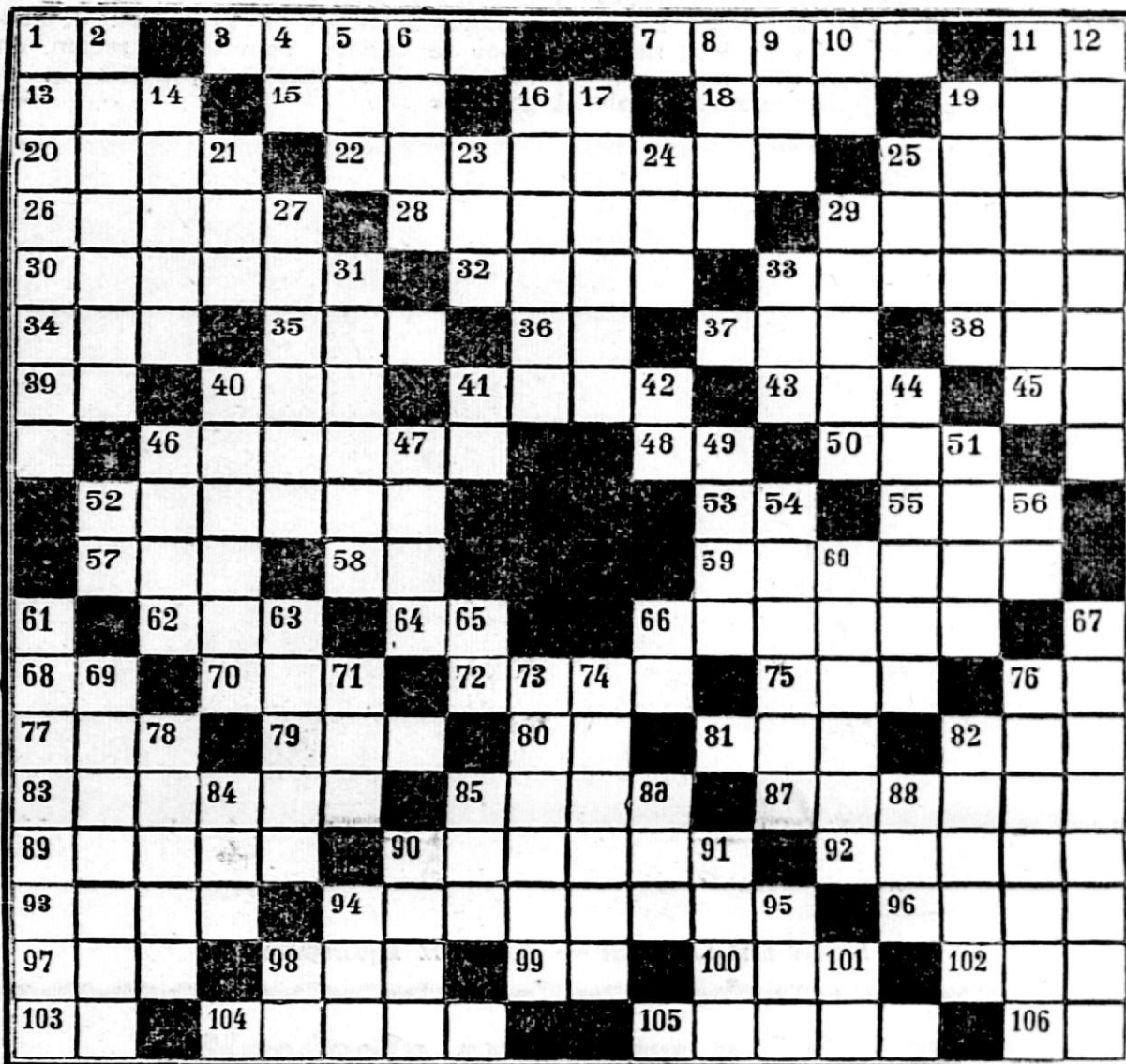
»Ker se niste naučili predmeta, boste strokat napisali stavek: 'Uči se pridno!' Ob enem se boste naučili Prešernovo 'Zdravljico' desetkrat na pamet!«

TISKARSKI SKRAT

Pevsko društvo »Zvon« je priredilo izlet v okolico in imelo tam koncert. Društveni tajnik je o koncertu poročal v dnevniki, toda tiskarski skrat je poročilo hudomušno »popravil« v sledeče vrstice:

»Naše pívsko društvo je priredilo izlet v Presto. Težko primakani dan je pripel in vrag nas je odpeljal. V Presti nas je čakala vaška godla, ki nas je pomatila s kovačnico. Nato se je razbil sprehod, ki je prepeval nerodne pesmi. Koncert je imel obziren program, najbolj je uhaljal teror gospoda Polica in navdušili smo se tudi za zacopransolo posmodične Mamice. Gospod duragant je vlogo rešil zljajno. Občinstvo mu je borono ploskalo, kar je v bolni meri zapluzil. To priznanje naj podžaga društvo k še živanejšemu pivskemu delu. — Opasovalec.«

Križanka štev. 27

Besede pomenijo:

Vodoravno: 1. v maslu, 3. zabavna igra na karte, 7. usnjeni bič, 11. znak za kemično prvino, 13. pripadnik majhnega azijskega plemena v severni Evropi, 15. glasbeni pojem, 16. dva enaka soglasnika, 18. gora na Korziki (Monte d'), 19. ozilalni zaimek, 20. ima skoraj vsak človek svojega, 22. samogovori, 25. možko ime, 26. važna kemična prvina, 28. država v USA, 29. geološka doba, 30. tuje možko ime, 32. maroga, pega, 33. nespreten, okoren človek, 34. pritok Varte, 35. glasbeni pojem, 36. nikalna oblika pomožnega glagola, 37. del posode, 38. ocena, urejenost, 39. številko, 40. vas pri Domžalah, 41. glavno mesto Aserbejdžana, 43. ribiška potrebščina, 46. glavno mesto Filipinov, 48. pogosta kratica v slov. krajevni imenih, 50. naprava v ladjedelnicah, 52. bombaž, 53. veznik, 55. svetopisemska oseba, 57. osební zaimek, 58. igralna karta, 59. glasbena skladba, 62. srbsko možko ime, 64. reka v Sibiriji, 66. snežni plaz, 68. francoski splošnik, 70. oče, 72. ustanovitelj zelo razširjene vere, 75. številko, 76. začetek sveta, 77. gora na Kreti, 79. reka v južni Grčiji, 80. osební zaimek, 81. obveščevalci, prenašalci sporočil, 82. tako se končajo Prule, 83. fevdalski podložniki, 85. jedilni list, 87. nekdanja slovenska knjižna založba, 89. kultura, 90. glasbilo, 92. prav tako, 93. del drevesa, 94. panoga zdravstva, 96. svetopisemska oseba, 97. okrajšano žensko ime, 98. orožje, 99. predlog, 100. majhna reka, ki se južno od Ancone izliva v Jadransko morje, 102. grška boginja krivice, 103. češka vprašalnica, 104. orientalska prodajalna, 105. amonjakeve spojine, 106. veznik.

Navpično: 1. pripadnik evropskega naroda, 2. pohopen, skopuški, požrešen, 4. del telesa, 5. alkoholna pijača, 6. svetopisemska oseba, 8. del telesa, 9. švicarski kanton, 10. kazalni zaimek, 11. oslabljenec, bolnik, 12. nemški vojak, 14. ženska toaletna potrebščina, 16. skupno ime za vrsto važnih prvin, 17. vzoren pisatelj, 19. vas pri Trzinu, 21. mlečni izdelek, 23. italijanski predlog s splošnikom, 24. poveličevalna pesem, 25. nemški splošnik, 27. japonsko oblačilo, 29. otroci, 31. samica domače ž